निपुण भारत अंतर्गत

मुलभूत साक्षरता व संख्याज्ञान अभियान

‘निपुण भारताचे एकच स्वप्न
प्रत्येक मुलास अवगत व्हावे संख्याज्ञान अन् वाचन’

मुलभूत साक्षरता व संख्याज्ञान शिक्षक मित्र पुस्तिका

इयत्ता १ ली, २ री ३ री – भाषा

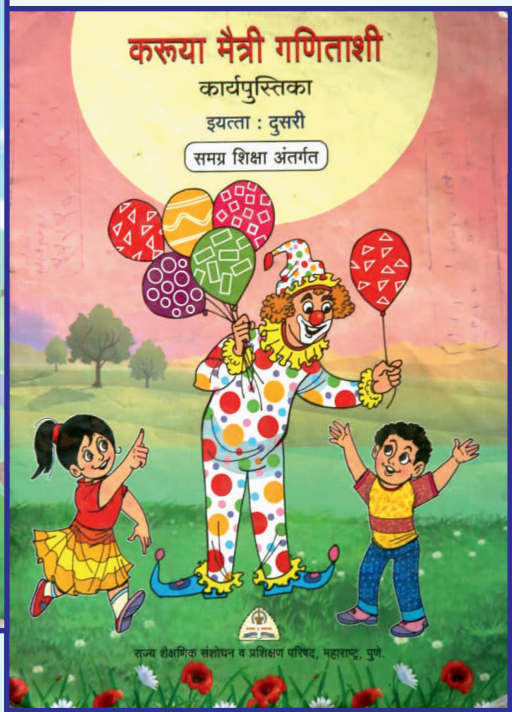

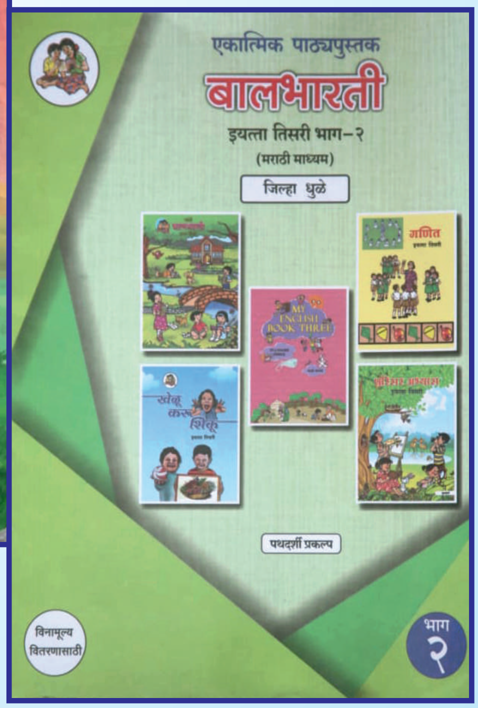

सन २०२२ – २३

जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, धुळे

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण – २०२०

निपुण भारत अभियान अंतर्गत :

मुलभूत साक्षरता व संख्याज्ञान

निपुण भारताचे एकच स्वप्न -

प्रत्येक मुलास अवगत व्हावे संख्याज्ञान आणि वाचन

मुलभूत साक्षरता व संख्याज्ञान

शिक्षक- मित्र पुस्तिका

विषय - भाषा (पायाभूत भाषिक साक्षरता)

इयत्ता - १ ली

प्रवर्तक	:	शालेय शिक्षण व क्रिडा विभाग, महाराष्ट्र शासन
प्रकाशक	:	जिल्हा शिक्षण प्रशिक्षण संस्था, धुळे
प्रेरणा	:	**मा. रणजितसिंह देओल** (भा.प्र.से) प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण व क्रिडा विभाग, महाराष्ट्र राज्य **मा. सुरज मांढरे** (भा.प्र.से.) आयुक्त (शिक्षण) महाराष्ट्र राज्य, पुणे **मा. कैलास पगारे** (भा.प्र.से) राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई **मा. कौस्तुभ दिवेगावकर** (भा.प्र.से.) संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण महाराष्ट्र, पुणे **मा. जलज शर्मा** (भा.प्र.से.) जिल्हाधिकारी, धुळे **मा. बुवनेश्वरी एस.** (भा.प्र.से.) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, धुळे. **मा. राकेश साळुंखे** शिक्षणाधिकारी (प्राथ.) जिल्हा परिषद, धुळे
संपादक तथा संपादन	:	**डॉ. मंजुषा क्षीरसागर** प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, धुळे
विशेष सहकार्य	:	**सर्व वरिष्ठ अधिव्याख्याता, अधिव्याख्याता,** **डॉ. शिवाजी ठाकूर,** अधिव्याख्याता, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, धुळे
मनस्वी धन्यवाद	:	**श्री. जी. एल. सुरवाडकर** गट शिक्षणाधिकारी, पंचायत समिती, शिरपूर
प्रमुख मार्गदर्शक संपादन सहाय्य	:	**सौ. मनिषा अनंत ठाकूर** (वानखेडे) (शिक्षण विस्तार अधिकारी, शिरपूर बीट नं. २)
पुस्तक निर्मिती व लेखन	:	**श्रीमती संगिता अनिल शिंदे** जि. प. उच्च प्राथमिक शाळा, उंटावद, केंद्र-जातोडे, बीट-शिरपूर नं. २ **श्रीमती पुष्पांजली सक्राम मेघावत** जि. प. प्राथमिक शाळा शिंगावे, केंद्र जातोडे, बीट-शिरपूर नं. २ **सौ. कल्पना प्रशांत पाटील,** जि. प. केंद्र शाळा जातोडे, केंद्र जातोडे बीट-शिरपूर नं. २ **श्रीमती भाग्यश्री कारभारी शिंदे,** जि. प. शाळ पिंप्राड, ता. शिंदखेडा, जि. धुळे
प्रकाशन वर्ष	:	सन २०२२ - २३
अर्थ सहाय्य	:	प्रोग्राम ॲण्ड ॲक्टिव्हिटी अंतर्गत शासनाकडून उपलब्ध निधीतून मोफत वितरणासाठी
मुद्रक	:	का. स. वाणी संस्था, धुळे.

मनोगत

बालकांच्या मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाच्या अधिनियमाने सर्व बालकांना गुणवत्ता पूर्ण शिक्षणाचा अधिकार मिळाला. शिक्षण क्षेत्राने त्यात भर घालीत, नवीन शैक्षणिक धोरण-२०२० स्विकारले, ज्यामध्ये प्राथमिक स्तरावर सन २०२६-२७ पर्यंत मुलभूत भाषिक व गणितीय कौशल्ये प्राप्तीला सर्वोच्च प्राधान्य देण्यात आले आहे.

वय वर्ष ३ ते ९ वयोगटातील सर्व विद्यार्थ्यांना मुलभूत साक्षरता व संख्याज्ञान प्राप्तीसाठी एक राष्ट्रीय अभियान सुरु झाले.

कोविड- १९ कालावधीत, संशोधनातून लक्षात आले की,

१) भारतातील विद्यार्थ्यांचा ६५ ते ७४ % वेळ वाया गेला.

२) ४२% मुले ऑनलाईन वर्गाला उपस्थित राहू शकली नाही (अझीम प्रेमजी विद्यापीठ)

३) या महामारीमुळे २४ दक्षलक्ष मुले शिक्षण व्यवस्थेत गळती होईल असा अंदाज व्यक्त करण्यात आला.

४) त्यात राष्ट्रीय उत्पन्नाचे ५% ते ७% नुकसान झाले आहे.

उपरोक्त पार्श्वभूमीवर भारत सरकारने 'समग्र शिक्षा अंतर्गत' निपुण भारत (National Initiative for Proficiency In Reading with Understanding and Numeracy) अंतर्गत लक्ष्य निर्धारित करण्यासाठी कृती आराखडा तयार करणे, विषयसूची व प्राधान्यक्रम ठरविणे, जिज्ञासूपणाला वाव देणारा अभ्यासक्रम व शैक्षणिक साहित्य निर्मिती, निश्चित क्षमता विधाने (Learning Competencies) व अध्ययन निष्पत्ती (Learning outcomes) शिक्षक सक्षमीकरण, मूल्यमापनाची तंत्रे विकसित करण्यावर भर दिला आहे.

धुळे जिल्ह्यातील जिल्हा परिषद शाळामधील शिक्षकांनी कोरोना काळामुळे विद्यार्थी अध्ययन नुकसानीवर मात करीत विद्यार्थी, पालक, शिक्षकांबाबतीत आलेल्या आव्हानांना तोंड दिले. शाळेत उपलब्ध साहित्यातून (क्रमिक पाठ्यपुस्तके, 'शिकू आनंदे' कार्यपुस्तिका, भाषा / गणितासाठी महाराष्ट्र शासनाच्या शालेय शिक्षण विभागाने पुरविलेल्या शैक्षणिक साहित्य पेट्या) पायाभूत साक्षरता व संख्याज्ञान प्राप्तीसाठी कृती आराखडा इयत्तानिहाय तयार केला होता. त्यालाच पुस्तिकेचा आकार दिला. धुळे जिल्ह्यातील शिक्षक मित्रमैत्रिणींना एका महिन्यात पायाभूत साक्षरता व संख्याज्ञान वर्गातील विद्यार्थ्यांना प्राप्त करुन देण्यासाठी पुस्तिका देत आहोत. आपण या पुस्तिकेचा आधार घेऊन लक्ष्य प्राप्ती कराल असा विश्वास वाटतो.

प्रस्तुत पुस्तिका निर्मिती व लेखनासाठी धडपडणाऱ्या माझ्या शिक्षिका मैत्रिणी संगिता शिंदे, पुष्पांजली मेघावत, कल्पना पाटील, भाग्यश्री शिंदे यांचे कौतुक. या शिक्षक मैत्रिणींना दिशा देणाऱ्या विस्तार अधिकारी मनिषा ठाकूर (वानखेडे) मॅडम यांचे मनपूर्वक धन्यवाद !

धुळे जिल्ह्याचे शैक्षणिक आरोग्य सुधारण्यासाठी पुस्तिकेला मनापासून शुभेच्छा !

डॉ. मंजुषा क्षीरसागर
प्राचार्य,
जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था,धुळे

पुस्तिकेविषयी थोडेसे...

निपुण भारताचे एकच स्वप्न, प्रत्येक मुलास अवगत व्हावे,
पायाभूत साक्षरता अन् संख्याज्ञान

शालेय शिक्षण व क्रिडा विभाग महाराष्ट्र शासन, शासन निर्णय दि. २७ ऑक्टोबर २०२१ अन्वये राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण सन २०२० नुसार प्राथमिक स्तरावर सन २०२६-२७ पर्यंत मुलभूत भाषिक व गणितीय कौशल्य प्राप्त करण्यास सर्वोच्च प्राधान्य देण्यात आले आहे. वय वर्षे ०३ ते ०९ वयोगटातील सर्व विद्यार्थ्यांना मुलभूत साक्षरता व संख्याज्ञान प्राप्त करण्यासाठी राष्ट्रीय स्तरावरुन अभियान स्वरूपात निपुण भारत अभियान राबविण्यात येत आहे या अंतर्गत प्रत्येक विद्यार्थ्याने इयत्ता ३ री पर्यंत मुलभूत साक्षरता व संख्याज्ञान सन २०२६-२७ पर्यत प्राप्त करण्याचे लक्ष निर्धारित केले आहे. याकरिता कृती आराखडा तयार करणे, विषयसूची व प्राधान्यक्रम ठरविण्याची आवश्यकता आहे. त्या अनुषंगाने शिरपूर बिट क्र.२ या माझ्या बिटातील शिक्षकांनी कृती आराखडा तयार केला आहे. सदर कृती आराखडा तयार करतांना इयत्ता १ ली ते ३ री वर्गासाठी इयत्तानिहाय भाषा साक्षरता व संख्याज्ञान प्रत्येक विद्यार्थ्यास प्राप्त करुन देण्यासाठी शासनामार्फत प्राप्त पाठ्यपुस्तके, शिकू आनंदे कृतिपुस्तिका, शैक्षणिक साहित्य संच इत्यादींचा समावेश करुन चार आठवड्यांसाठी हा कृती आराखडा तयार केलेला आहे. हा कृती आराखडा श्रीमती.संगीता शिंदे, श्रीमती कल्पना पाटील, श्रीमती.पुष्पांजली मेघावत ह्या शिक्षकांनी स्वत: तयार केलेला आहे. केंद्रप्रमुख श्री. अनिल बाविस्कर व श्री.प्रभाकर मेटकर, तंत्रस्नेही शिक्षक श्री. नामदेव अहिरे, सर्व शिक्षक वृंद यांचे सहकार्य लाभले असून प्रत्येक विद्यार्थ्यांच्या क्षमतांना, कृतींना आणि विचारांना प्राधान्य देणारा आहे. याच कृती आराखड्याला जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था धुळे यांनी शिक्षक मित्र पुस्तिकेचे स्वरूप दिले आहे. सदर कृती आराखड्यातील प्रत्येक कृती व उपक्रम इयत्तानिहाय, विषयनिहाय आहेत. कृती आराखड्यातील कृती नमुना स्वरूपात आहेत. वर्गशिक्षक आपापल्या कल्पकतेने अधिक कृती व उपक्रमांची जोड देवून निपुण भारत अभियान अंतर्गत प्रत्येक विद्यार्थ्यांस पायाभूत साक्षरता व संख्याज्ञान हे ध्येय साध्य होण्यास सहाय्य होईल असा विश्वास मला वाटतो.

या कृती आराखडा निर्मिती व लेखनासाठी मा. प्राचार्य, वरिष्ठ अधिव्याख्याता, अधिव्याख्याता, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था धुळे यांच्या अमूल्य मार्गदर्शनातून कृती आराखडा साकारला आहे. या कृती आराखड्याच्या मदतीने विद्यार्थ्यांना पायाभूत साक्षरता व संख्याज्ञान वृद्धीस मदतच होईल असा मला विश्वास आहे.

सौ. मनिषा अनंत ठाकूर (वानखेडे)
शिक्षण विस्तार अधिकारी
बीट - शिरपूर नं.२,
ता.शिरपूर जि.धुळे

मराठी (भाषा)

नमस्कार शिक्षक बंधू भगिनींनो,

आपण सर्व शिक्षक नवीन शैक्षणिक धोरण सन २०२० नुसार निपुण भारत अंतर्गत 'पायाभूत साक्षरता व संख्याज्ञान' याबाबत इयत्तानिहाय कृती उपक्रम घेतच आहोत.

आम्ही शिरपूर बीट नं. २ मधील शिक्षकांनी मिळून इयत्ता निहाय पाठ्यपुस्तक, शिकू आनंदे कृती पुस्तिका, कार्यपुस्तिका व भाषा, गणित विषयांसाठी शाळेत उपलब्ध असलेल्या शैक्षणिक साहित्याच्या पेट्या यांची मदत घेऊन कृती आराखडा तयार केला आहे. गतवर्षी या कृती आराखड्याप्रमाणे आम्ही आमच्या वर्गात इयत्तानिहाय निर्धारीत लक्ष्यपूर्ण करण्याचा प्रयत्न केला आहे. हा आमचा छोटासा प्रयत्न आम्ही या पुस्तकातून तुमच्यापर्यंत पोहचविण्याचा प्रयत्न करीत आहोत. आम्ही दिलेले नियोजन आठवडानिहाय असून त्या पद्धतीने येत्या शैक्षणिक वर्षात वर्गांतर क्रिया घडवून आणली तर निश्चित लक्ष प्राप्त होईल असा विश्वास आम्हांला वाटतो.

इयत्ता – १ ली | **आठवडा – १** | **विषय – भाषा**

उद्दीष्ट - अपठीत मजकूर असलेली किमान ४-५ साधे शब्द असलेली छोटी वाक्ये वाचतो.

या उद्दिष्ट्यासाठी एका आठवड्याच्या कृती खालीलप्रमाणे आहेत.

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	शिकू आनंदे कृती पुस्तिका	
१	कृती क्र. १ शब्दवाचन 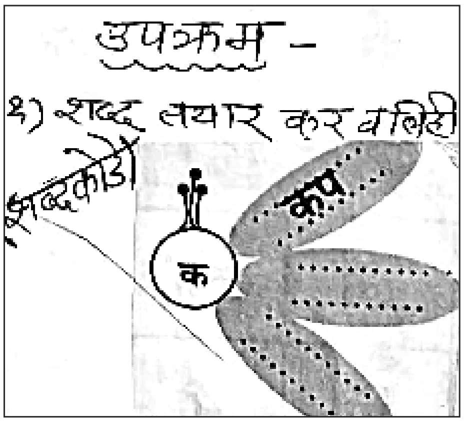	भाग - १ पा नं. ३० ते ३४ ५३ ते ५८ ७२ ते ७६ ८४ ते ८९ भाग - १ पान नं. ५८	—	अभ्यासक्रमातील मूलभूत संकल्पनांवर आधारीत संच साहित्य क्र. १० सन २०२२/२३ वस्तू क्रमांक १६ शब्दपट्ट्या —

आठवडा – १

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती पाठ्यपुस्तक	कृती कृती पुस्तिका	शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
१	शब्दकोडे सोडवा 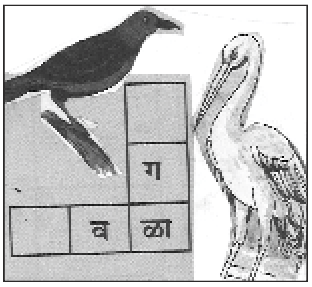	भाग - १ पा.नं.७८	कृती - ४ शब्द पूर्ण करा पा.नं. २८	अ. मुलभूत संकल्पनांवर आधारीत संच साहित्य क्रं. १२ वस्तू क्रं. २१ म व ग अध्ययन समृद्धीपेटी साहित्य क्र. २४ संच २९
२	कृती क्र. २ शब्दातील शेवटच्या अक्षराच्या आवाजासारख्या असणाऱ्या शब्दांच्या जोड्या जुळवा **पुरक उपक्रम** गाज — कान दारा — वाज छान — वारा	———	पा.नं. १ कृती क्र. ४	———
	वरील कृतीप्रमाणे आपल्या वर्गातील मुलांच्या क्षमता लक्षात घेऊन आपल्याला यासारखेच परंतू नाविन्यता असलेले छोटे छोटे उपक्रम/कृतींची मालीका तयार करता येईल.			
३	कृती क्र. ३ वाच व पाहून लिही	———	पा.नं. १५ कृती क्र. ७	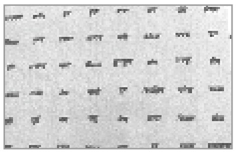 अ. मूलभूत संकल्पनांवर आधारीत संच साहित्य क्र. २५, वस्तू क्र. ४३
४	कृती क्र. ४ अक्षरे एकमेकांना जोडून नवीन शब्द तयार करा	———	पा.नं. २९ कृती क्र. ७	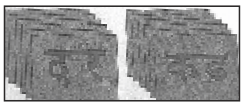 अभ्यासक्रमातील मुलभूत संकल्पना संच साहित्य क्र. १५, वस्तू क्र. २९
५	कृती क्र. ५ शब्द शोधू या, लिहू या ती म पा बा न सू ऊ स आ र ल री	———	पा.नं. ३० कृती क्र. ८	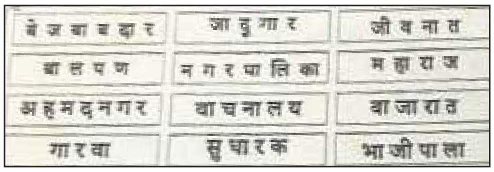 अभ्यासक्रमातील मुलभूत संकल्पना संच साहित्य क्र. १३, वस्तू क्र. २६

आठवडा – १

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
६	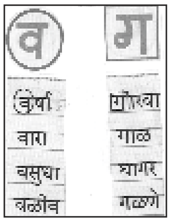 कृती क्र. ६ शब्दवाचन	भाग - २ पा.नं. ७ ते १०,१२ २१ ते २४	———	———
	आपल्या वर्गात अशा कृती आपण सर्व विद्यार्थ्यांसाठी घेत असतो. परंतु काही विद्यार्थी शब्दांचे वाचन अस्खलित करीत असतात, तर काही विद्यार्थ्यांना जास्त लक्ष व सराव द्यावा लागतो. आपण शिक्षकांनी हा सराव आम्ही दिलेल्या पाठ्यपुस्तकातील पान क्रमांकानुसार करून घेतला तर कोणताच विद्यार्थी मागे राहणार नाही.			
७	कृती क्र. ७ चित्र पाहा आणि त्यांची नावे लिहा 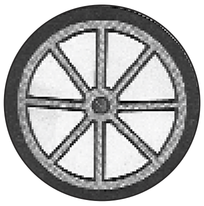 वरील कृतीशील शब्द लेखनासाठी शिक्षकांनी मदत करावी.	———	पा.नं. ३४ कृती - १	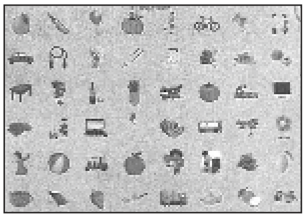 अ. मुलभूत संकल्पनांवर आधारीत संच साहित्य क्रं. २४ वस्तू क्रं. ४१ 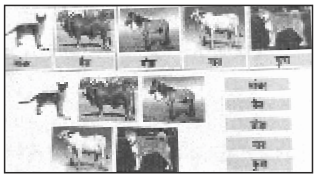 मराठी गणित अध्ययन समृद्धपेटी साहित्य क्र. ११
८	कृती क्र. ८ शब्दवाचन बाजारातील फलक वाच	———	पा.नं. ४१ कृती - ४	———
९	कृती क्र. ९ चित्रशब्द वाच व लिही बाजारातून 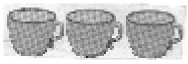 आणले	———	पा.नं. ४१ कृती - ५	———
१०	कृती क्र. १० शब्दसाखळी पूर्ण कर जसे - गाज**र** ---- **र**वा --- वास**रु**	———	पा.नं. ४१ कृती - ३	———
	मी पुष्पांजली मेघावत, जिल्हा परिषद शाळा शिंगावे येथे इ. १ लीला शिकवते. माझ्या वर्गातील विद्यार्थी वासुदेव शब्दसाखळी ही कृती एकाच सरावात पूर्ण करतो. पण वर्षाला मात्र याच कृतीसाठी मला ३ वेळा सराव द्यावा लागला आणि माझ्या लक्षात आले की प्रत्येक मूल निराळे असते, पण ते शिक्षकांच्या विशेष लक्ष दिल्याने शिकू शकते आणि उद्दिष्टापर्यंत पोहचू शकते.			

आठवडा – १

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
११	कृती क्र. ११ - शब्दवाचन चित्र बघ नाव वाच व लिही 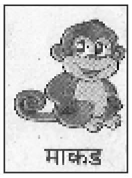 याप्रमाणे चित्र व त्याचे नाव वाचन सराव घ्यावा	भाग - २ पा.नं. ४८ ते ५१ पा.नं. ७४ ते ७६	पा.नं. ४२ कृती - १	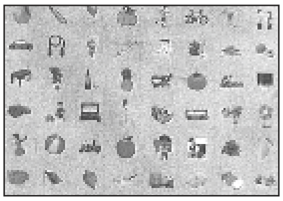 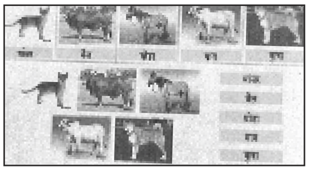
१२	कृती क्र. १२ चित्रातील घटकांच्या नावाचे पहिले अक्षर रिकाम्या जागी लिही, शब्द वाच	———	पा.नं. ४२ कृती - २	———
१३	कृती क्र. १३ चौकटीत दिलेल्या अक्षरांवरून पक्ष्यांची नावे शोध व लिही 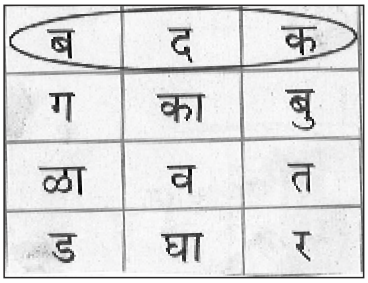	———	पा.नं. ४४ कृती - ५ कृती - ७ पा. नं. ४७ कृती - ४ पा. नं. ५०	———
१४	कृती क्र. १४ चित्र बघ, योग्य अक्षर लिही	———	पा.नं. ४६ कृती - १	———
१५	कृती क्र. १५ चौकटीत योग्य अक्षर लिही	———	पा.नं. ४६ कृती - २	———
१६	कृती क्र. १६ यमक जुळणारे शब्द लिही	———	पा.नं. ५० कृती - २	———
१७	कृती क्र. १७ **टपटप -** यासारखे तुला माहित असणारे शब्द लिही	———	पा.नं. ५० कृती - ३	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी पेटी साहित्य क्र. - ४१, संच क्र. ४३ **सळसळ**

आठवडा – १

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
१८	कृती क्र. १८ शब्दवाचन दिलेल्या शब्दात लपलेला शब्द शोध व लिही	भाग - ३ १० ते १३	पा.नं. ६० कृती - ६	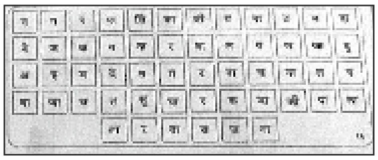 अ. मुलभूत संकल्पनांवर आधारीत संच साहित्य क्रं. १२ वस्तू क्रं. २७
१९	कृती क्र. १९ वाच व पाहून लिही	———	पा.नं. ६२ कृती - ५	अ. मुलभूत संकल्पनांवर आधारीत संच साहित्य क्रं. १७ वस्तू क्रं. ३२
२०	कृती क्र. २० शब्द लिहा तुला माहित असलेले शब्द लिही	भाग - ४ पा. नं. १८	———	———

इ. १ ली साठी वरील उद्दिष्टे मोठे वाटत असले तरी त्यासाठी छोट्या छोट्या टप्प्यांचा/पायऱ्यांचा उपयोग केला तर शब्दवाचन सहज शक्य होवू शकते आणि अपेक्षित उद्दिष्टांचा प्रवासही शिक्षकांना व विद्यार्थ्यांना आनंददायी वाटतो.

National

Initiative For

Proficiency in Reading with

Understanding and

Numeracy

...Nipun Bharat...

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती पाठ्यपुस्तक	 कृती पुस्तिका	शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
१	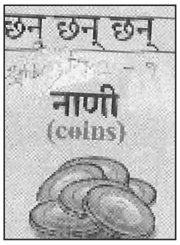 कृती क्र. १ आवाजाचे शब्द	भाग - ४ पा.नं. ३	———	———
२	कृती क्र. २ - जोडाक्षरे जोडाक्षरेयुक्त शब्दांचे लेखन, वाचन	भाग - ३ पा.नं. २१	———	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी संच स्मृती कैऱ्या
३	कृती क्र. ३ जोडाक्षर वापरून शब्द तयार कर	भाग - ३ पा.नं. २१	———	साहित्य क्र २२ संच क्र. २६ ऱ्या
४	कृती क्र. ४ पाठातील जोडशब्द लिहा	भाग - ४ पा.नं. ५३	———	साहित्य क्र २३ संच क्र. २७
५	उपक्रम - १ चित्र व नाव यांच्या जोड्या जुळव 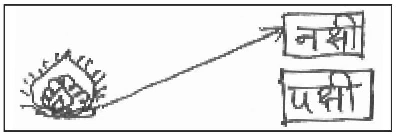	पा.नं. - ६४ कृती - ८	———	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी संच साहित्य क्रं. ११, संच क्र. ११ 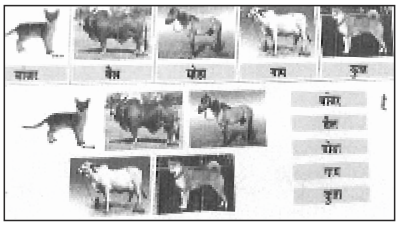
६	उपक्रम - २ चित्र बघ, रिकाम्या जागी 'अ' अक्षर लिही व तो शब्द वाच 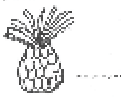 .... ननस	पा. नं. - ६४ कृती - ९ पा. नं. - ६४ कृती - १०	———	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी संच साहित्य क्रं. ११, संच क्र. ११
७				———

आठवडा – २

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
८	उपक्रम - ३ पुढील चित्रांमधील ॲ व ऑ आवाज येणाऱ्या चित्राला गोल कर.		पा.नं. ६४ कृती ११	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी संच साहित्य क्र. २१ स्वर संच क्र. २१ **फॅन**
९	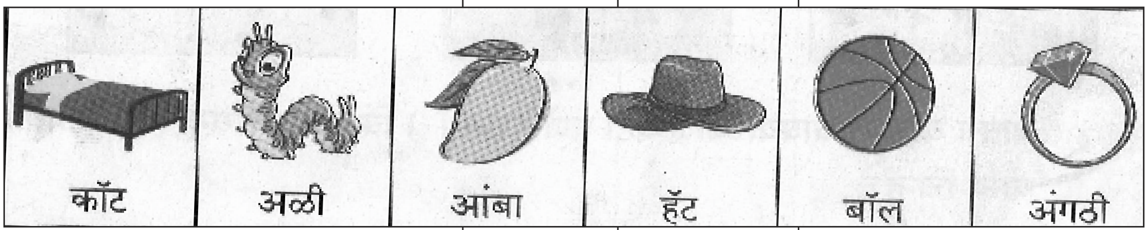			
१०	उपक्रम - ४ फळांची नावे लिही 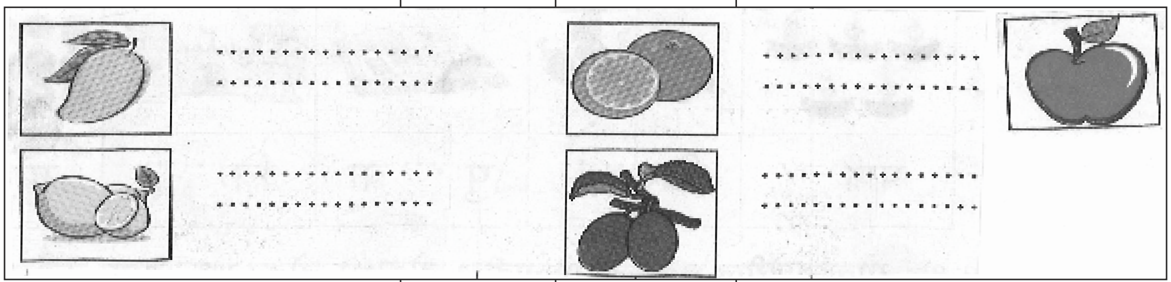		पा.नं. ६५ कृती ५	
११	उपक्रम कृती - ५ अनुस्वार असलेले शब्द वाचून लिही	———	पा.नं. ६५ कृती ६	———
१२	उपक्रम - ६ चित्र वाच, रिकाम्या जागी योग्य अक्षर लिही 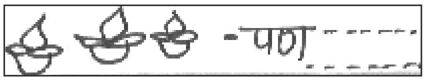	———	पा.नं. ६६ कृती ८	———
१३	उपक्रम - ७ गोला बाहेरील शब्दाला गोलातील जोडाक्षर जोडून शब्द तयार कर व लिही 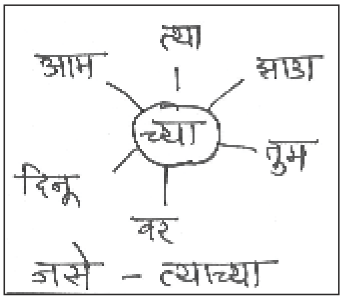	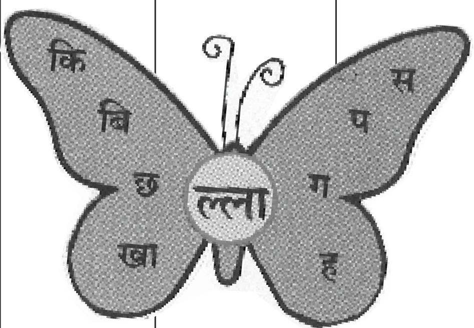	पा.नं. ६६ कृती ९	———

आठवडा – २

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
१४	उपक्रम - ८ खालील उतारा वाच व जोडाक्षराला गोल कर		पा.नं. ६७ कृती ११	———
१५	उपक्रम - ९ चित्र बोध - शब्द बोध 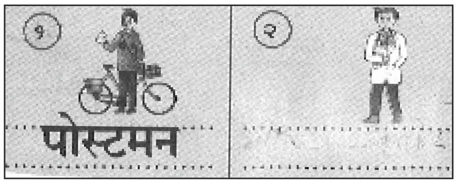	भाग ४ पा. नं. ४२	———	———
१६	वाक्यवाचन - कृती - १० प्रत्येक गटातील एक शब्द घेऊन अर्थपूर्ण वाक्य तयार कर.	भाग २ पा. नं. ७९	———	———
१७	कृती - ११ खाली दिलेले वाक्य वाच व लिही	———	पा. नं. ४३ कृती - ४	———
१८	कृती - १२ प्रत्येक गटातील एक शब्द घे, अर्थपूर्ण वाक्य तयार कर, वाक्य पूर्ण झाल्यावर पूर्णविराम नक्की दे.	———	पा. नं. ५२ कृती - ७	———
१९	कृती - १३ शब्दांपासून वाक्य तयार कर व लिही.	———	पा. नं. २४ कृती - ९	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी संच साहित्य क्र. २५ - वाक्य तयार करणे. वेदिकाने / गोड / आंबा / खाल्ला.

निपुण भारत शिकविते
पायाभूत साक्षरता
त्यामुळे बालकाच्या जीवनातून
दूर होईल अज्ञान

विषय – भाषा **आठवडा – ३** **इ. १ ली**

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
१	वाचनपाठ - १, कृती - १ चित्राच्या जागी योग्य शब्द वापरून वाक्य तयार करा, लिही व वाच. 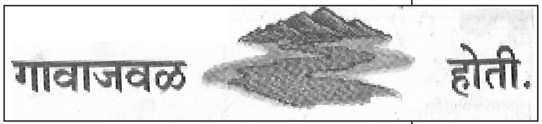	भाग २ पा.नं. ८२	———	———
२	वाचन पाठ - २ कृती क्र. २	भाग ३ पा. नं. २२	———	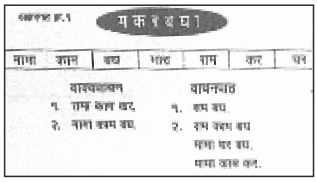 मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी संच साहित्य क्र. १७
३	कृती - ३ चित्राऐवजी शब्द वापरून वाक्य वाचन वाचनपाठ - ३ उपक्रम - वाच व लिही	भाग १ पा. नं. ५८	पा. नं. ६९ कृती - ४ पा. नं. ५ कृती - १०	 साहित्य क्र. १५ चित्र वाक्ये साचे
४	कृती - क्र. - ४ वाचनपाठ - ४ वाचनपाठ - ५ वाचनपाठ - ६	भाग ४ पा. नं. १७ भाग २ पा.नं. ५३ भाग २ पा.नं. ८२	———	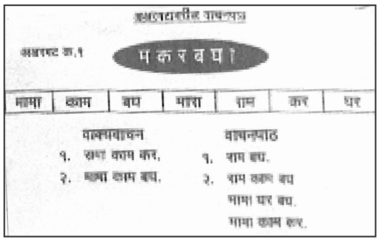
५	कृती - क्र. - ५ उपक्रम - खालील चित्रवाक्य वाच व लिही 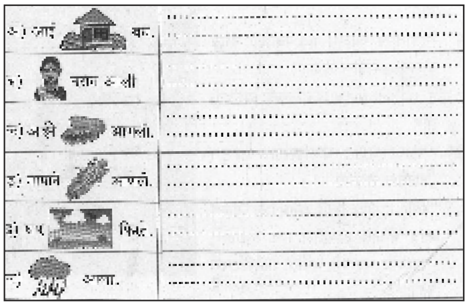	———	पा. नं. ३९ कृती १४	मराठी गणित अध्ययन समृद्धी संच 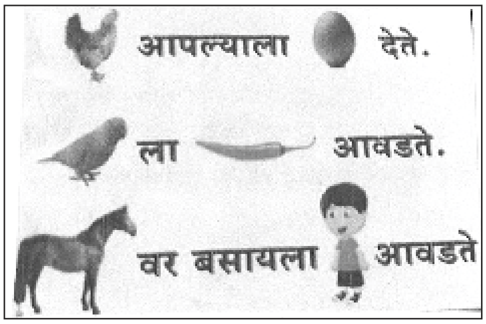 साहित्य क्र. ३० चित्ररूप उतारे संच क्र. २३

विषय – भाषा आठवडा – ४ इ. १ ली

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
१	वाचनपाठ - १, कृती क्र. १ मीनूची सहल वाचन - समजपूर्वक वाचन प्रश्नोत्तरांचा सराव प्रश्न - १ मीनूच्या मित्रांची नावे सांग प्रश्न - २ पाठात एकूण किती पात्र आहेत? प्रश्न - ३ मीनूला आनंद का झाला? याप्रमाणे अधिक प्रश्नोत्तरांचा सराव घेणे	भाग ४ पा.नं. ३०, ३१	———	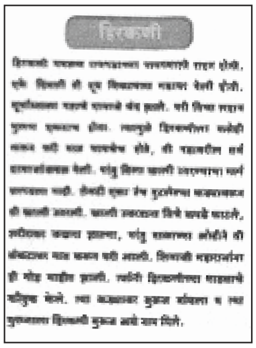 मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी संच साहित्य क्र. ३१ उतारा संच क्र. ३१
२	कृती - २, वाचनपाठ - २, कोण आले मदतीस वाचन - समजपूर्वक वाचन प्रश्नोत्तरांचा सराव प्रश्न - १, कशाला आग लागली होती? प्रश्न - २ पाठातील पात्रांची नावे सांग प्रश्न-३ अग्निशमनाची गाडी कोणी बोलावली?	भाग ४ पा.नं. ४३, ४४	———	———
३	कृती - ३, वाचनपाठ - ३ एक राखी सैनिकांसाठी या वाचन पाठासाठी वाचनपाठ क्र. १,२ प्रमाणे कृती करून घ्याव्यात.	भाग ४ पा.नं. ५३	———	———
४	कृती - ४, चित्रकथा अंगणात एक कोल्हा काळवीटाचा पाठलाग करत होता.... या कथेचे वाचन कर. उपक्रम - १ जत्रा चित्र बघ प्रश्नांच्या आधारे तुझ्या मित्र मैत्रिणींसोबत गप्पा मार.	भाग ३ पा.नं. ३७	———	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी संच 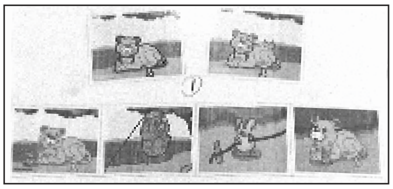 साहित्य क्र. ७ चित्ररूप गोष्टी अभ्यासक्रमातील मूलभूत संकल्पनांवर आधारित संच 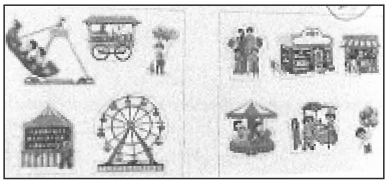 साहित्य क्र. ४, वस्तू क्र. ८

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
५	कृती - ५ चित्र बघ, चित्रात काय दिसते ते सांग, तू अनुभवलेली पावसाची गंमत मित्रांना सांग 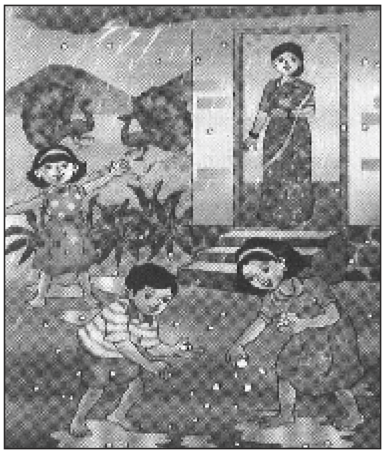	———	पा. नं. २ कृती ६	———
६	कृती - ६ चित्र गप्पा १) चित्र पहा, वरील गाण्यातील कोणते खेळ चित्रात दिसतात ते सांग. २) चित्र पहा - चित्रातील मुले काय करीत आहे ते सांग. ३) तुझ्या मित्रांची नावे सांग ४) पुढील चित्र बघ, तुला माहीत असणाऱ्या पक्ष्यांची नावे सांग	भाग - ३ ६८	पा. नं. ४ कृती २ पा. नं. ५ कृती १ पा. नं. ५ कृती २ पा. नं. ५ कृती ३	अभ्यासक्रमातील मुलभूत संकल्पनांवर आधारीत संच साहित्य क्र. ३

आठवडा – ४

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
७	कृती - ७ १) पुढील चित्र बघ - तुझ्या परिसरातील पाय नसलेल्या प्राण्यांची नावे सांग २) पुढील चित्र बघ - चित्रातील मुलांचे पाण्यात राहणारे मित्र कोण आहेत त्यांची नावे सांग.	———	पा. नं. ६ कृती ४ पा. नं. ६ कृती ५	

निपूण भारत अंतर्गत इयत्ता १ ली च्या भाषा विषयाचे उद्दिष्ट लक्षात घेता दिलेल्या उद्दिष्टापर्यंत पोहचविण्याआधी इयत्ता १ लीच्या विद्यार्थ्यांना काय यायला हवे याचा विचार करून कृतीचे टप्पे केलेले आहेत. सर्व कृती या पाठ्यपुस्तक वा कार्यपुस्तिका यातीलच आहेत. दिलेल्या कृती, उपक्रम, खेळ क्रमाने दिलेले आहेत. जसे **शब्दवाचन - वाक्यवाचन - वाचनपाठ - चित्रवाक्य - चित्रकथा - चित्रवर्णन - चित्रगप्पा** या टप्प्याने सर्व कृती व उपक्रम दिलेल्या आहेत व त्यांच्या मदतीला शासनाने पुरवलेल्या सर्व शैक्षणिक साहित्याच्या पेटीतील साहित्य आपणास उद्दिष्ट गाठण्यास मदत करेल.

इयत्ता १ ली **चाचणी** **गुण - १०**

प्रश्न १ - पहिले अक्षर समान असणारे तीन परिचित शब्द लिहा. **(२)**

प्रश्न २ - शब्दात जेवढी अक्षरे तेवढे फुले काढ **(२)**
सदाफुली -
गाजर -

प्रश्न ३ - खालील शब्दातील योग्य अक्षराला 'ा' (काना) लावून अर्थपूर्ण शब्द तयार कर. **(२)**
मम -
चक -

प्रश्न ४ - खालील शब्दातील ु (उकार) असलेल्या अक्षराला गोल कर. **(२)**
कु लू प -
जु लू म -

प्रश्न ५ - वर्गातील वस्तूंच्या नामपट्ट्या योग्य ठिकाणी ठेव **(२)**
फळा -
टेबल -
दरवाजा -

प्रस्तुत पुस्तिकेत आम्ही नमूना स्वरूपात एक चाचणी देत आहेत. ती चाचणी एका आठवड्यातील करून घ्यावयाच्या कृतींवर आधारीत आहे. आपल्या वर्गातील प्रत्येक मूल शिकू शकते हा विश्वास निर्माण व्हावा म्हणून तुमच्या वर्गातील मुलांची शिकण्याची गती कमी - जास्त असू शकते. पण प्रत्येक मुलाला मला शिकल्यावर येते हा आत्मविश्वास निर्माण करण्यासाठी तुम्ही मूल निहाय ही चाचणी आठवड्याला घेवू शकतात. तुमच्या वर्गातील काही विद्यार्थी आठवड्यातील सर्व कृती करत असतील तर आम्ही दिलेली चाचणी सोडवून घ्या, तुम्ही एक चाचणी नक्की घ्या.

आठवडा – १   विषय – भाषा   इ. २ री

उद्दीष्ट - अपठीत मजकूर ४०-५० शब्द प्रतीमिनिट अर्थासकट वाचतो.

या उद्दिष्टासाठी एका आठवड्याच्या कृती खालीलप्रमाणे

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
१	कृती क्र. १ वाचूया, लिहूया उपक्रम - खेळू या शब्दांशी दिलेल्या अक्षरापासून सुरू होणारे शब्द लिही 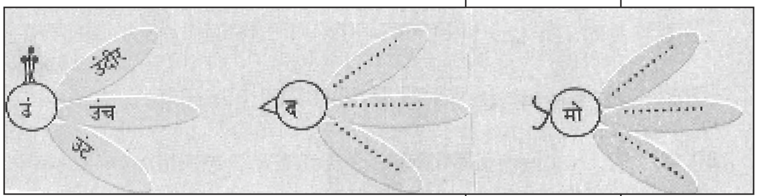	भाग - १ पा.नं. १५,१७ भाग - १ पा.नं. २१	———	———
२	कृती क्र. २ हे शब्द असेच लिही, वाच उपक्रम - शब्द वापरून वाक्ये सांग.	भाग - १ पा.नं. १३,३३ भाग - २ पा.नं. १३	पा.नं. ३७ कृती - २	अभ्यासक्रमातील मूलभूत संकल्पनांवर आधारीत संच साहित्य क्र. १० वस्तू क्र. १६
३	कृती क्र. ३ १) खाली दिलेल्या शब्दांना तोच शब्द जोडून तयार होणारा शब्द लिही. जसे डिंग - डिंग डिंग २) समान आवाज असणाऱ्या शब्दांच्या जोड्या लाव	———	पा.नं. १० कृती - ४ पा.नं. १० कृती - ५	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी कार्यक्रम संच सळसळ साहित्य क्र. ४१ संच - ४३

आठवडा – १

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
	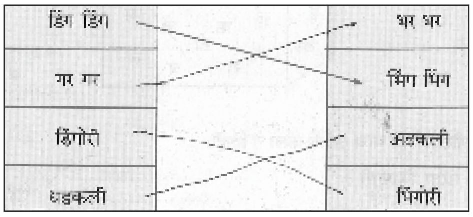 उपक्रम - खेळू या शब्दांशी 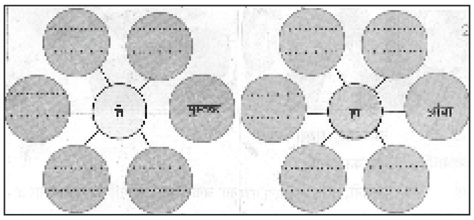	भाग २ पा नं. २३	———	———
	वरील कृतीप्रमाणे आपल्या वर्गातील मुलांच्या क्षमता लक्षात घेवून आपल्याला यासारखेच परंतू नाविन्यता असलेले छोटे छोटे उपक्रम कृतींची मालिका तयार करता येईल.			
४	कृती क्र. ४ प्रत्येक रंगाच्या वस्तूचे नाव लिही. उपक्रम - चौकटीतील सुंदर शब्द जोडून शब्द वाच व लिही. जसे - सुंदर झाडे 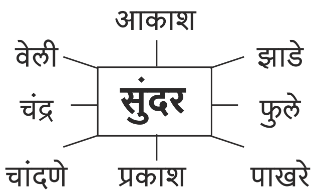	भाग १ पा.नं. १६	पा.नं. ७ कृती ३	———
५	कृती क्र. ५ १) अक्षरांचा योग्य क्रम लावून अर्थपूर्ण शब्द तयार कर व लिही. उदा. - रे गा र गा - गारेगार २) अक्षरे जुळवून शब्द तयार कर.	भाग ३ पा.नं. १६ भाग ३ पा.नं. ९	पा.नं. ३२ कृती ३ पा.नं. ४५ कृती ४	मराठी गणित अध्ययन समृद्धी कार्यक्रम संच **अक्षरनंदन** साहित्य क्र. २७, संच क्र. ३०
६	कृती क्र. ६ ऐक, म्हण, लिही ऋ | ऋतू | ऋण | ऋषी | ऋषभ | ऋतुजा उपक्रम - १) शब्द पाहून लेखन २) हे शब्द असेच लिही	भाग १ पा.नं. २९ भाग २ पा.नं. २६	पा.नं. २८ कृती ६	———

आठवडा - १

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
७	कृती क्र. ७ १) फुलांची नावे शोध व लिही २) खाली दिलेल्या चौकटीतून रंगाची नावे शोध व लिही 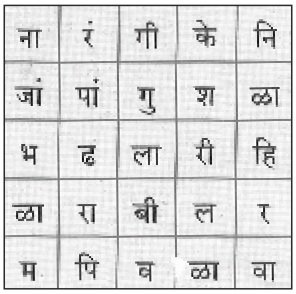 	भाग ३ पा नं. ११	भाग ६७ पा नं. ६	अभ्यासक्रमातील मूलभूत संकल्पनांवर आधारीत संच साहित्य क्र. १२, वस्तू क्रमांक २३
८	कृती क्र. ८ वाचूया, लिहूया शब्द वाच आणि लिही **उपक्रम -** खाली दिलेले शब्द वाच व जसेच्या तसे लिही	भाग २ पा नं. २८	भाग ७१ कृती ३	अभ्यासक्रमातील मूलभूत संकल्पनांवर आधारीत संच साहित्य क्र. १७, वस्तू क्र. ३२
९	कृती क्र. ९ **खेळू या शब्दांशी** खाली दिलेले शब्द उलट क्रमाने खाली लिहिणे. जसे लता - ताल उपक्रम - १) शब्दांच्या शेवटचे अक्षर समान असणारे शब्दा लिही जसे - निळे - जळे २) शब्दसाखळी तयार कर ससा - साखर - रथ - थवा	भाग ३ पा नं. १३	पा नं. ५१ कृती ४ पा नं. ५१ कृती ५	प्रगत भाषा विषय समृद्धीकरण संच 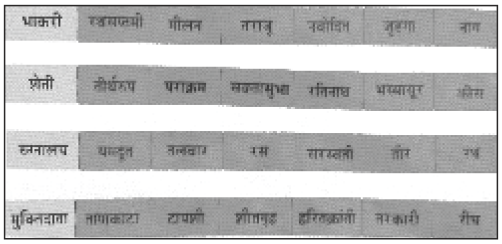 साहित्य क्र. ४३ शब्दसाखळी
१०	कृती क्र. १० जोडाक्षरयुक्त शब्द वाच, लिही	भाग ३ पा नं. १४	———	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी संच साहित्य क्र. २२ - जोडाक्षर संच क्र. २६ साहित्य क्र. २३ - शब्दपट्टी वाचन संच क्र. २७

आठवडा – १

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती – पाठ्यपुस्तक	कृती – कृती पुस्तिका	शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
	आपल्या वर्गात अशा कृती आपण सर्व विद्यार्थ्यांसाठी घेत असतोच, परंतू काही विद्यार्थी शब्दांचे वाचन अस्खलित करत असतात. तर काही विद्यार्थ्यांना जास्त लक्ष व सराव द्यावा लागतो. आपण सर्वांनी हा सराव आम्ही दिलेल्या पाठ्यपुस्तक व कृतिपुस्तिका पानक्रमांकानुसार करून घेतला तर कोणताच विद्यार्थी मागे राहणार नाही.			
११	कृती क्र. ११ शब्दातील शेवटचे अक्षर घेवून शब्दांची दहिहंडी तयार कर. 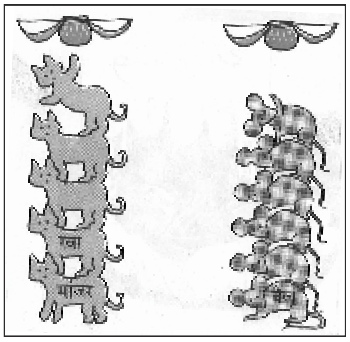	भाग ३ पा नं. १७	———	———
	मी संगिता अनिल शिंदे - जि. प. शाळा उंटावद येथे इ. २ रीला शिकविते. माझ्या वर्गातील किरण, गुंजन, भावेश, मोहित हे विद्यार्थी दहिहंडी ही कृती एकाच सरावात पूर्ण करतात. पण निकिता, हितेश यांना मात्र याच कृतीसाठी ३ ते ४ वेळा सराव द्यावा लागला आणि माझ्या लक्षात आले की प्रत्येक मूल निराळे आहे, पण ते शिक्षकाच्या लक्ष दिल्याने शिकू शकते आणि उद्दिष्टापर्यंत पोहचू शकते.			
१२	कृती क्र. १२ गोलात दिलेला शब्द वाच. हा शब्द वाचल्यावर तुला इतर कोणते शब्द आठवतात ते त्या शब्दाच्या बाजूला लिही. 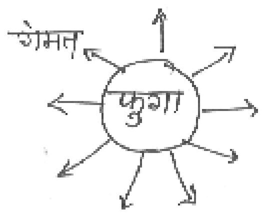 	———	पा नं. ७२ कृती - ४	———
१३	कृती क्र. १३ पुढील शब्द वाच व लिही	———	पा. नं. ७३ कृती ८	———
१४	कृती क्र. १४ शेवटच्या अक्षरासारखा उच्चार असणारे शब्द लिही जसे - लोळू, खेळू, पळू **उपक्रम -** चौकोनात दिलेले शब्द योग्य गटात लिही	———	पा. नं. ७९ कृती ४ पा. नं. ८५ कृती ९	———

आठवडा – २

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
१	कृती क्र. १ वाच व क्रमाने सांग **उपक्रम -** लिंबाचे सरबत बनविण्याच्या कृतींचा योग्य क्रम लाव.	भाग १ पा.नं.१०	पा.नं.३० कृती ३	———
२	कृती क्र. २ भेळ तयार करण्यासाठी लागणारे पदार्थ लिही **उपक्रम -** खाली दिलेले पदार्थ तयार करण्यासाठी कोणकोणते पदार्थ लागतात त्यांची नावे लिही - खिचडी, पोहे, शिरा	भाग २ पा.नं.४	पा.नं. २९ कृती २	———
३	कृती क्र. ३ चित्रांच्या जागी योग्य शब्द वापरून पाठ वाच **उपक्रम -** चित्राचे निरीक्षण कर, शब्द पूर्ण कर 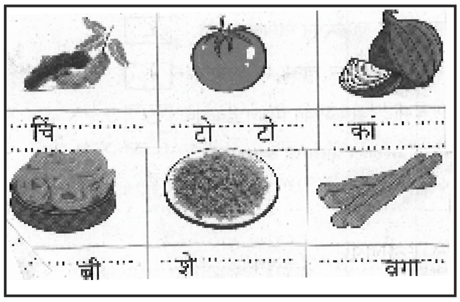	भाग १ पा.नं. १०,११,२२ ———	पा.नं. २९ कृती १	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी संच 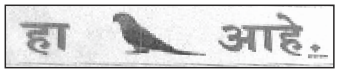 साहित्य क्र. १५, संच क्र. १३ साहित्य क्र. ३०, चित्ररूप उतारे, संच - २३
४	कृती क्र. ४ 'र' ची गंमत पहा, वाच व असे शब्द लिही 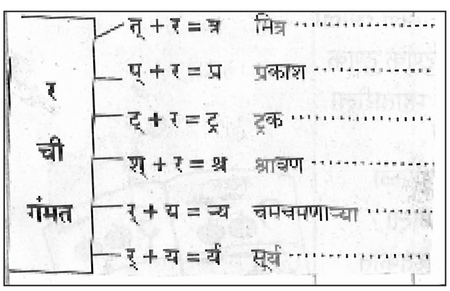 उपक्रम - 'र' जोडाक्षर असणारे शब्दवाचन, लेखन	भाग १ पा.नं. ७ पा.नं. २८ कृती ६ पा.नं. ३३ कृती ४,५	———	प्रगत भाषा विषय समृद्धीकरण संच साहित्य क्र. १० 'र' चे प्रकार 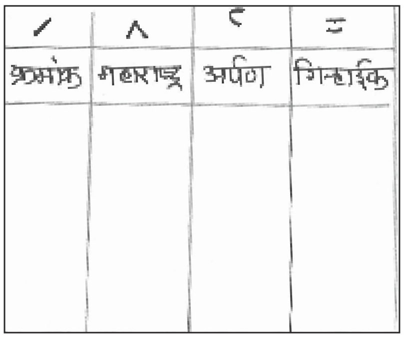

इयत्ता - दुसरी

आठवडा – २

विषय - भाषा

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
५	कृती क्र. ५ जोडाक्षरयुक्त शब्दवाचन वाचूया, लिहूया **उपक्रम -** शब्द वाच, लिही २) वाचूया, लिहूया सराव	भाग २ पा.नं.९	पा.नं.३६ कृती ५ पा.नं. ७१ कृती ३	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी संच साहित्य क्र २२, संच क्र २६ जोडाक्षर साहित्य क्र. २३ - संच क्र. २७, शब्दपट्टीवाचन
६	कृती क्र. ६ चित्र पाहून शब्द वाचूया, लिहूया 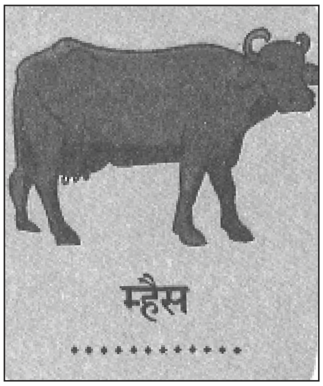 **उपक्रम -** चित्र पाहून वस्तूंचा उपयोग लिही.	भाग २ पा.नं.१०	पा.नं. २० कृती ३	—
७	कृती क्र. ७ वाचूया, लिहूया **उपक्रम -** वरील शब्द वापरून एकेक वाक्य सांग, लिही. उदा. त्याला....	भाग २ पा.नं.१३ भाग २ पा.नं.१३	—	—
८	कृती क्र. ८ वाचू - लिही **उपक्रम -** पुढील शब्द वाच व लिही	भाग ३ पा.नं.१४	—	—

इयत्ता - दुसरी	आठवडा – ३	विषय - भाषा

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
१	कृती क्र. १ शब्दडोंगर, पाहा व लिही उपक्रम - खालील शब्द घेवून शब्दडोंगर तयार कर. झाड, फूल, गाव, घर	भाग २ पा.नं. १५ भाग २ पा.नं. १५	———	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी संच 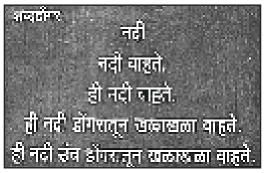 साहित्य क्र. २९
२	कृती क्र. २ कृती ओळखू या, लिहू या, चित्रातील कृती बघून तो मुलगा काय करतो. ती मुलगी काय करते ते लिही. 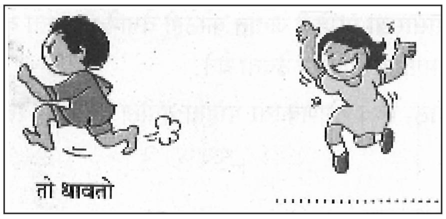	भाग २ पा.नं. २६	———	———
३	कृती क्र. ३ १) शब्दांचा योग्य क्रम लावून अर्थपूर्ण वाक्य तयार कर, लिही. २) खाली दिलेले वाक्य वाच व ती योग्य क्रमाने लिही.	———	पा.नं. २६ कृती ४ पा नं. ८२ कृती ४	———
४	कृती क्र. ४ जाहिरात वाच आणि उत्तरे लिही **उपक्रम -** १) खालील जाहिरातचे वाचन कर २) वर्तमानपत्रातील जाहिरातीचे वाचन कर	भाग २ पा.नं. २९	पा.नं. ५३ कृती ७	 प्रगत भाषा विषय समृद्धीकरण संच साहित्य क्र. ७ जाहिरात
५	कृती क्र. ५ वाच - शिक्षकांकडून समजून घे उपक्रम - पुढील बातमी वाच व ‘र’ जोडाक्षर असणारे शब्द शोधून लिही.	भाग २ पा.नं. १९	पा.नं. ३३ कृती ५	———

आठवडा – ३

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
६	कृती क्र. ६ मोठ्याने वाच आणि पाटीवर लिही उपक्रम - खालील उतारा वाच.	भाग १ पा.नं. १५	पा.नं. १७ कृती ३	प्रगत भाषा विषय समृद्धीकरण संच 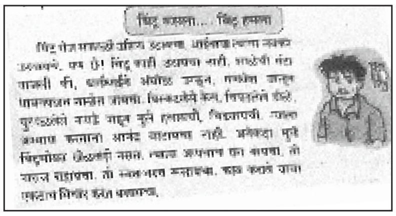 साहित्य क्र. ४
७	कृती - ७, वाक्ये वाच, तक्त्यात उत्तरे लिही **उपक्रम -** उतारा वाच, प्रश्नांच्या योग्य पर्यायाला गोल कर.	भाग २ पा.नं. १४	पा.नं. ३१ कृती २	———
८	कृती - ८, गोष्ट वाच गोष्टीच्या खाली दिलेल्या प्रश्नांच्या योग्य पर्यायापुढे (✓) अशी खूण कर.		पा.नं. ४५ कृती ६	———

निपुण भारताचा एकच ध्यास
करु या बालकाचा सर्वांगिण विकास

इयत्ता - दुसरी

आठवडा – ४

विषय - भाषा

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
१	कृती क्र. १ चित्रवाचन - चित्रात काय दिसते ते सांगा	भाग १ पा.नं. २४	पा.नं. १५ कृती १	प्रगत भाषा विषय समृद्धीकरण संच 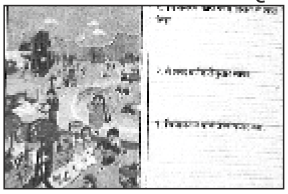 साहित्य क्र. २०
२	कृती क्र. २ चित्रवाचन - चित्रातील प्राणी काय गप्पा करत असतील ते सांग उपक्रम - १) खालील चित्र पहा व यातील मुलांना नावे दे २) चित्र वर्णन कर.	भाग २ पा.नं. १६	पा.नं. १८ कृती ५, ६	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी संच 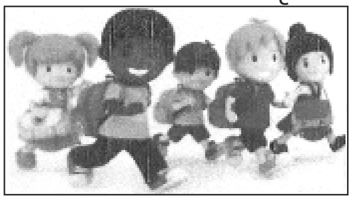 साहित्य क्र. २ चित्रगप्पा, संच २ साहित्य क्र. ३ चित्रवर्णन संच क्र. ३
३	कृती क्र. ३ चित्रवाचन - चित्रे बघ, चित्रात काय काय दिसते ते सांग व लिही. **उपक्रम -** चित्राचे निरीक्षण आणि प्रश्न वाचून उत्तरे सांग चित्रे पहा आणि त्या खेळाचे नाव लिही 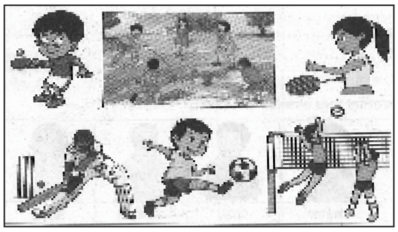	भाग ३ पा.नं. ६, ७	पा.नं. २२ कृती १ पा.नं. २२ कृती २	——
४	कृती क्र. ४ १) खालील चित्र पहा आणि प्रश्नांची उत्तरे सांग. २) खालील उतारा वाचून प्रश्नांच्या योग्य पर्यायाला गोल कर.	——	पा.नं. ३१ कृती १ पा.नं. ३१ कृती २	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी संच 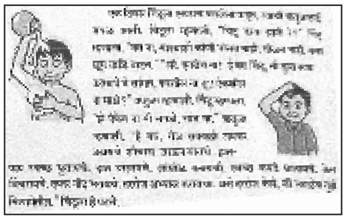 साहित्य क्र. ३१, संच क्र. ३१

इयत्ता - दुसरी

आठवडा – ४

विषय - भाषा

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
५	कृती क्र. ५ १) वाचूया २) वरील मजकूर वाचून खालील प्रश्नांची उत्तरे सांग	———	पा.नं. ७३ कृती ६ कृती ७	———
६	कृती क्र. ६ पाठ्यपुस्तकातील पाठ/परिच्छेद वाचन सराव	———		———

निपुण भारत अंतर्गत इयत्ता २ रीच्या भाषा विषयाचे उद्दिष्ट लक्षात घेता दिलेल्या उद्दिष्टापर्यंत पोहचविण्यासाठी इयत्ता २ री च्या विद्यार्थ्यांना काय द्यायला हवे याचा विचार करून कृतीचे टप्पे केलेले आहेत. सर्व कृती या पाठ्यपुस्तक व कार्यपुस्तिका यातीलच आहेत. दिलेल्या कृती उपक्रम खेळ क्रमाने दिलेले आहेत. जसे **शब्दवाचन जोडाक्षर शब्दवाचन - वाक्यवाचन - जाहिरात वाचन - बातमी वाचन - उतारा वाचन - चित्र वाचन - चित्र व उताऱ्यातील प्रश्नांची उत्तरे सांग.**

इयत्ता २ री **चाचणी** **गुण - १०**

प्रश्न १ - खाली दिलेल्या शब्दांना तोच शब्द जोडून तयार होणारा शब्द लिही. **(३)**

जसे डिंग - डिंग डिंग

सर -

गर -

भर -

प्रश्न २ - अक्षरे जुळवून शब्द तयार कर **(३)**

ण व र

क वा डी

ण जे व

प्रश्न ३ - शब्द साखळी तयार कर **(२)**

जसे - ससा - साखर - रथ - थवा

ऊस -

फूल

प्रश्न ४ - खाली दिलेले शब्द वाच व जसेच्या तसे लिही **(२)**

विनंती -

हळूहळू -

प्रस्तुत पुस्तिकेत आम्ही नमूना स्वरूपात एक चाचणी देत आहेत. ती चाचणी एका आठवड्यातील करून घ्यावयाच्या कृतींवर आधारीत आहे. आपल्या वर्गातील प्रत्येक मूल शिकू शकते हा विश्वास निर्माण व्हावा म्हणून तुमच्या वर्गातील मुलांची शिकण्याची गती कमी - जास्त असू शकते. पण प्रत्येक मुलाला मला शिकल्यावर येते हा आत्मविश्वास निर्माण करण्यासाठी तुम्ही मुल निहाय ही चाचणी आठवड्याला घेवू शकतात. तुमच्या वर्गातील काही विद्यार्थी आठवड्यातील सर्व कृती करत असतील तर आम्ही दिलेली चाचणी सोडवून घ्या. तुम्ही एक चाचणी नक्की घ्या.

इयत्ता -तिसरी विषय-भाषा

उद्दिष्ट :- अपठीत मजकूर ६० शब्द प्रति मिनीट अर्थासकट वाचतो.

या उद्दिष्ट पूर्तीसाठी एका आठवड्याच्या कृती खालीलप्रमाणे आहेत.

आठवडा – १

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
१)	**कृती -१** रिकाम्या चौकटीत योग्य अक्षरे लिहून ते शब्द पूर्ण करा. 	भाग-१ पान नं. १०		———
	उपक्रम : रिकाम्या जागी योग्य अक्षर लिहा व तयार होणारे शब्द वाचा	भाग-१ पान नं.१०		
२)	**कृती -२** नावे लिही	पान नं. ६७ कृती क्र. १		———

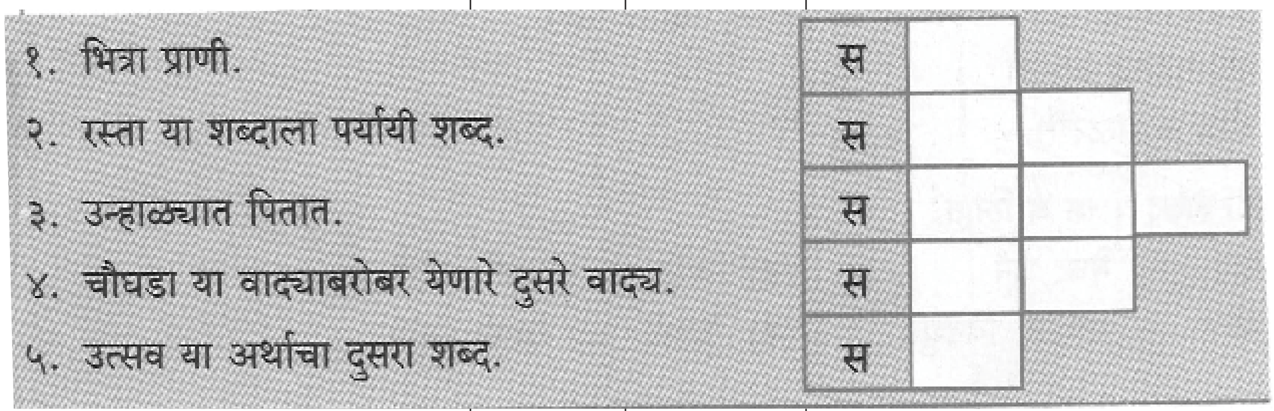

१. भित्रा प्राणी.
२. रस्ता या शब्दाला पर्यायी शब्द.
३. उन्हाळ्यात पितात.
४. चौघडा या वाद्याबरोबर येणारे दुसरे वाद्य.
५. उत्सव या अर्थाचा दुसरा शब्द.

स			
स			
स			
स			
स			

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
३)	**कृती -३** खाली दिल्याप्रमाणे पुनरावृत्ती असलेले शब्द शोध व लिही जसे- भरभर		पान नं. ६७ कृती क्र. ३	———
४)	**कृती -४** शब्द तयार करणे. शब्दवाचन नावे लिही. **उपक्रम-** चौकटीत अक्षरे लिहून तो शब्द पूर्ण करुन कोडे सोडवा. 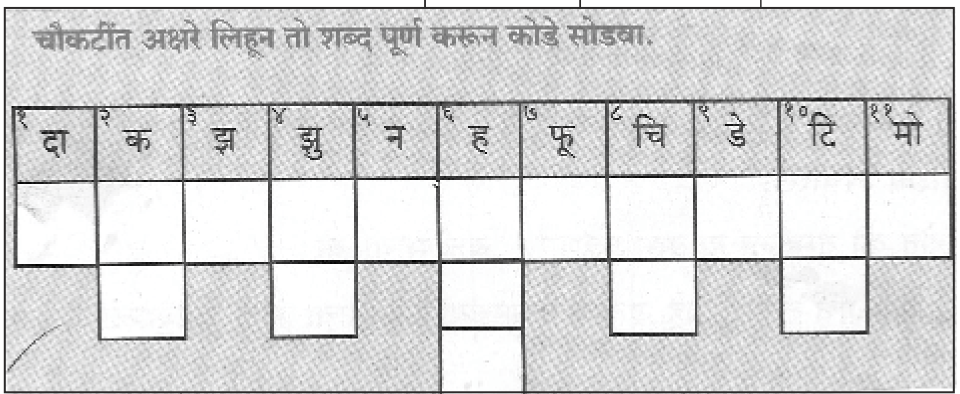	भाग-१ पान नं. ९	पान नं. ६८ कृती क्र. ६	———
५)	**कृती -५** खाली दिलेल्या चित्राचे निरीक्षण कर. पाऊस या शब्दाबरोबर आलेले शब्द वाच व त्या शब्दांचा उपयोग करुन वाक्य सांग. **उपक्रम-** ३ एकाच वस्तूसाठी किंवा व्यक्तिंसाठी प्रत्येकाच्या घरी/भाषेत कोणते शब्द वापरले जातात. अशा शब्दांचा संग्रह कर. उदा.डबा-टिफीन वेगाने-जोरात	भाग-१ पान नं. १३	पान नं. ४२ कृती क्र. १०	———
६)	**कृती -६** खालील शब्दांना जोडून येणारे शब्द लिही. उदा.गमती-जमती **उपक्रम-** शब्द डोंगर तयार करणे. उदा.- घर माझे घर माझे घर स्वच्छ याप्रमाणे विविध शब्द देवून शब्द डोंगर या उपक्रमाप्रमाणे तयार करुन घ्यावेत	भाग-१ पान नं. २५	———	प्रगत भाषा विषय समृद्धीकरण संच 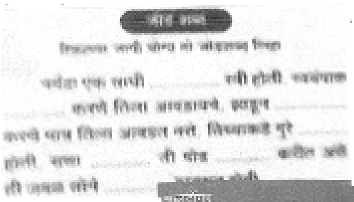 साहित्य क्र.१ मराठी व गणित समृद्ध संच 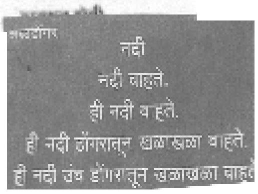

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
७)	**कृती -३** खालील शब्द जसेच्या तसे लिहा. **उपक्रम -** तुझ्या शाळेत होणाऱ्या विविध स्पर्धांची नावे लिही. खालील वाक्यांच्या पुढे कंसात दिलेल्या क्रियेचे योग्य रुप तयार करून वाक्य पुन्हा लिही. * अक्षरांचा योग्य क्रम लावून अर्थपूर्ण शब्द तयार कर.	भाग-१ पान नं. २६ प्रश्न ८	पान नं. १९ कृती क्र. १ पान नं. १९ कृती-२ पान नं.२१ कृती-२	मराठी गणित अध्ययन समृद्धी संच म रं नो ज न
८)	**कृती -८** खालील वाक्यातील शब्दांमध्ये नको असलेले अक्षर शोध व योग्य वाक्य तयार करुन लिही.	———	पान नं. ३७ कृती क्र. ३	मराठी गणित अध्ययन समृद्धी संच अक्षरनंदन साहित्य क्र.२७
९)	**कृती -९** शब्दांत लपलेले शब्द शोधा	भाग-१ पान नं.३२ प्रश्न ६	———	———
१०)	**कृती -१०** रिकाम्या जागी कंसातील योग्य शब्दांचा वापर करुन वाक्य तयार कर.	पान नं.४० कृती-५	———	———
११)	**कृती -११** कंसातील योग्य पर्याय लिहून खालील वाक्ये पूर्ण कर.	पान नं.४४ कृती-५	———	———
१२)	**कृती -१२** कंसात दिलेले शब्द योग्य ठिकाणी लिहून कविता पूर्ण कर.	पान नं.५९ कृती-२	———	———
१३)	**कृती -१३** खाली दिलेल्या वाक्यातील कृतीदर्शक शब्द लिही.	पान नं.६२ कृती-८	———	———
१४)	**कृती -१४** गाळलेल्या जागी कंसातील शब्दांचे योग्य रुप वापरुन वाक्ये पूर्ण लिही.	पान नं.६६ कृती-५	———	———

इयत्ता - तिसरी **विषय- भाषा**

आठवडा – २

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
१)	**कृती -१** उतारा वाच व उत्तरे सांग 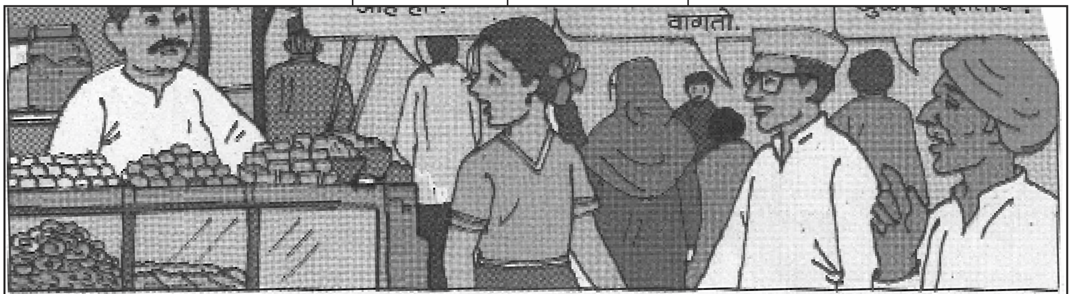 शिवानीला काहीतरी सुचले. 'ठीक आहे, थांबा. मी पैसे घेऊन येते', असे म्हणून गर्दीतून वाट काढत ती आईबाबांकडे निघाली.	भाग-१ पान नं.५		
२)	प्र. शिवानी आईबाबांना कशी मदत करायची? प्र. शिवानी कुठे चक्कर मारायची ? प्र. शिवानीचा आवडता उदयोग कोणता?	———	———	मराठी व गणित अध्ययन समृद्ध संच साहित्य क्र.३१ 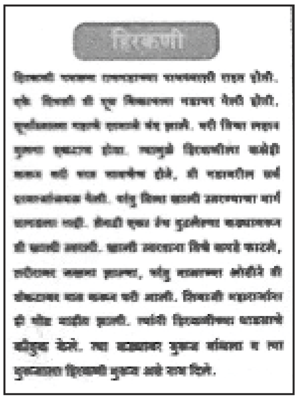 हिरकणी 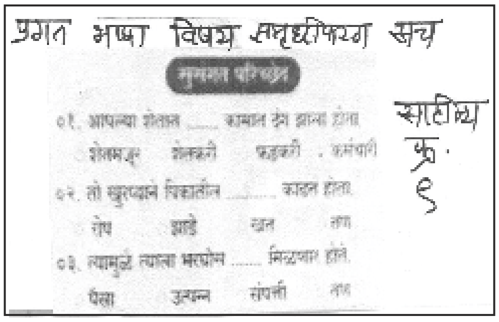
३)	**कृती-२** उतारा वाचा व उत्तरे सांगा.	भाग-१ पान नं.१०	———	———

आठवडा – २

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती: पाठ्यपुस्तक	कृती: कृती पुस्तिका	शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
	वाचा. आई : अरे बंडू काय शोधतोस ? बंडू : माझं दप्तर शोधतोय. आई : या वेळी दप्तर घेऊन तू काय अभ्यास करणार आहेस? थांब, मी तुला दप्तर शोधून देते. बंडू : अगं, दप्तरात माझा चेंडू आहे. प्र. बंडू काय शोधत होता ? प्र. बंडूला दप्तर कोण शोधून देणार आहे? प्र.बंडूचा चेंडू कुठे होता ? प्र.बंडूच्या दप्तरात काय होते?		—	—
४)	कृती ३ उतारा वाचा व उत्तरे सांगा	भाग-१ पान नं.३२		
	वाचा. बरेचसे प्राणी आपल्या उपयोगी पडतात, तर ढेकूण, डास असे काही किटक व प्राणी आपल्याला उपद्रव देतात. उंदीर हा असाच एक उपद्रवी प्राणी आहे. शेतातील पिकांची, घरातील धान्यांची तो नासाडी करतो. घरातील कपडे, वस्तु कुरतडतो. एका अर्थाने उंदीर आपले नुकसान करतो म्हणून उंदराला पकडण्यासाठी पिंजरा लावतात.			
	प्र. उपद्रव देणारे किटक कोणते ? प्र. संवाद कोणा कोणात झाला आहे ?	—	—	—
५)	कृती ४ उतारा वाचा व उत्तरे सांगा			
	वाचा. शाळेतील, घरातील कचरा वाहून नेण्यासाठी स्थानिक स्वराज्य संस्था (महानगरपालिका, नगरपालिका, ग्रामपंचायत) व्यवस्था करत असतात. त्यासाठी काही ठिकाणी घंटागाड्यांची व्यवस्था असते. त्यामध्ये सुका कचरा, ओला कचरा असे भाग असतात. त्यासाठी आपण शाळेत आणि घरी ओला कचरा, सुका कचरा वेगवेगळा साठवला पाहिजे.			
	प्र. कचरा कोण काढून नेत आहे ? प्र. कचऱ्याचे प्रकार सांगा प्र. ओला कचरा कोणता ? प्र. सुका कचरा कोणता ?	भाग-२ पान नं.११	—	—

आठवडा – २

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
६)	कृती ५ उतारा वाचा व उत्तरे सांगा	भाग-३ पान नं.५	———	———

वाचा.

वृक्ष आपले मित्र आहेत. ते आपल्याला फळे, फुले, सावली देतात. त्यांची काळजी घेणे व रक्षण करणे हे आपले कर्तव्य आहे.

प्र. आपले मित्र कोण आहेत ?

प्र. झाड आपल्याला काय देतात ?

प्र. आपले कर्तव्य काय आहे ?

वरील प्रमाणे छोटे-छोटे अपठीत उतारे घेवून वाचन सराव करून घ्यावा व आकलनासाठी उताऱ्यावरील प्रश्नोत्तरांचा सराव घ्यावा.

मी कल्पना पाटील जि.प. केंद्रशाळा जातोडे, मी इयत्ता ३ रीला शिकवते. वरील उतारा वाचनाच्या सरावावेळी माझ्या असे लक्षात आले की, मी उतारा वाचन दाखविल्यानंतर विद्यार्थ्यांच्या उत्तरांचा प्रतिसाद लगेच आला. मात्र विद्यार्थ्यांनी स्वत: उतारा वाचल्यानंतर प्रतिसाद पाहिजे तसा मिळाला नाही. यासाठी उताऱ्याचे आकलन होणे किती गरजेचे आहे. माझ्या लक्षात आले आणि या कृतीसाठी ३ ते ४ वेळा सराव द्यावा लागला.

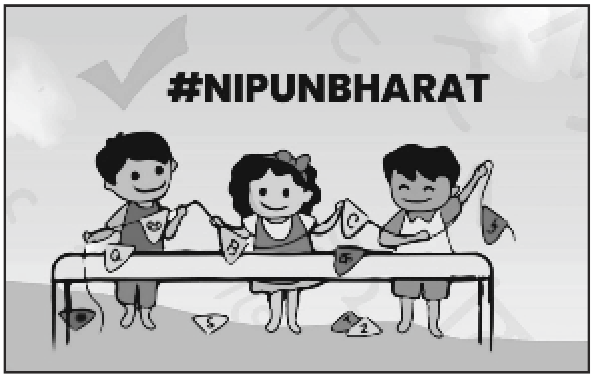

आधारभूत साक्षरता और गणना में कुशलता के लिए राष्ट्रीय पहल
निपूण भारत मिशन

इयत्ता - तिसरी **विषय- भाषा**

आठवडा – ३

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती पाठ्यपुस्तक	 कृती पुस्तिका	शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
१)	**कृती -१** काव्यपंक्ती वाच व त्याखालील प्रश्नांची उत्तरे सांग व लिही. **उपक्रम -** कविता वाचून प्रश्नांची उत्तरे लिहा	———	पान नं.२२ कृती ६ पान नं.५८ कृती ५	———
२)	**कृती -२** खालील दिलेला उतारा मोठ्याने वाच व प्रश्नांची उत्तरे सांग व लिहा. गजाने आज शाळेत खूप सारे रंगीत कागद आणले. ते कागद त्याने राम, लीना आणि शालूला दिले. मग ते सगळेजण शाळेमागे गेले. लीनाने कागदाची होडी तयार केली. होडी तलावात सोडली. होडी तलावात लाटांवर हलत-डुलत फिरू लागली. अचानक एका बेडकाने होडीत उडी मारली. मग काय! होडी पाण्याने भरली आणि बुडून तळाला गेली. प्रश्न गजाने आज शाळेत काय आणले होते? प्रश्न लीनाने काय तयार केले होते? प्रश्न बेडकाने काय केले? प्रश्न बेडकाने होडीत उडी मारल्यामुळे काय झाले ?	——— ———	पान नं.२४ कृती ५	———
३)	**कृती -३** उतारावाचन व प्रश्नोत्तरांचा सराव उतारा १ व २ प्रश्न गुराखी कुठे बसले होते ? प्रश्न उड्या कोण मारत होते ? प्रश्न जोर जोरात कोण भुंकू लागला ?	———	भाग १ पान नं. १२	———
४)	**कृती -४** वाच, गोष्ट पूर्ण करा. * सापाची गोष्ट	———	भाग २ पान नं. ५	———
५)	**कृती -५ (रविवारची सुटी)** वाचा - समजून घ्या व प्रश्नांची उत्तरे सांगा प्रश्न दुकानात कोण गेले होते ? प्रश्न पाणिनीला काय पाहून आश्चर्य वाटले?	———	भाग २ पान नं. २१	———

उतारा वाचा व त्यावरील प्रश्नोत्तरांचा सराव घेत असतांना तोंडी उत्तरे देतांना जरी विद्यार्थी उत्तरे अचूक देतात तरी ते उत्तरे लिहितांना चूका करतात यासाठी वरीलप्रमाणे पाठ्यपुस्तकातील, कृती पुस्तिकेतील तसेच इतर अपठीत उतारे घेवून विद्यार्थ्यांकडून प्रश्नोत्तर लेखनाचा अधिक सराव करुन घ्यावा.

इयत्ता - तिसरी

विषय- भाषा

आठवडा –४

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
१)	**कृती -१** खाली दिलेला उतारा वाचा व प्रश्नांची उत्तरे लिहा.	———	पान नं. ४८ कृती-७	———
२)	**कृती- २** खाली दिलेला परिच्छेद वाचून तुला काय समजले ते तुमच्या शब्दांत लिहा.	———	पान नं. ५६ कृती-४	———
३)	**कृती-३** खाली दिलेला उतारा आरोह-अवरोह व योग्य विरामचिन्हांसह वाचा ''आत्ताच मी फरशी पुसून ठेवली होती, काय ही गिजतिबज करून ठेवली आहेस तू?'' आई थोडी वैतागून म्हणाली. ''ही गिजबिज नाही. सगळी चित्रे आहेत.'' बिम्म म्हणाला, पण त्याचा चेहरा उतरला. तेव्हा आई त्याला समजावत म्हणाली, ''बरं, ही गिजबिज नाही, मग तर झालं. तू ही कसली चित्रे काढली आहेस, ते तरी सांग मला.''	———	पान नं. ६६ कृती-४	———
४)	**कृती -४** आम्ही बातमी वाचतो मुसळधार पावसाने वरोरा जलमय....	———	पान नं. १ कृती-११	———
	उपक्रम कोलाज वाचा व बातम्यांचा विषय लिहा	———	पान नं. ६ कृती-७	———
५)	**कृती -५** आम्ही फलक वाचतो **सूचना फलक** दि. १०/११/२०२१ दि. १४/११/२०२१ रोजी आपल्या शाळेत 'बालदिन' साजरा होणार आहे. त्यानिमित्ताने 'बालसभा' आयोजित केली आहे. बालसभेत ज्यांना भाषण करायचे आहे, त्यांनी आपली नावे वर्गशिक्षकांकडे आजच द्यावी. मुख्याध्यापक		भाग-२ पान नं.२६	———

आठवडा –४

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
६)	**कृती -६** खाली दिलेली बातमी वाचा व त्यावर आधारीत प्रश्न तयार कर टोळगावांत ११ जण कोरोना बाधित... **उपक्रम :** वर्तमानपत्रातील बातम्यांचे वाचन	—	पान नं. ७ कृती ८	—
७)	**कृती -७** तुझ्या परिसरात पाहिलेल्या विविध फलकांविषयी जाहिरातांविषयी वर्गात चर्चा कर.	—	पान नं. ४६ कृती ४	प्रगत भाषा विषय समृद्धीकरण संच साहित्य क्र. ७ जाहिरात
८)	**कृती -८** दिलेल्या फलकाचे समजपूर्वक वाचन करुन पुढील कृती कर	—	पान नं. ४६ कृती ५	—
९)	**कृती -९** चित्रवाचन चित्राचे निरीक्षण कर व चित्रात काय दिसते ते लिही • चित्र वाचन • चित्र वाचन	—	पान नं. १ कृती ४ पान नं. २ कृती ५ पान नं. ४ कृती ४	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धीसंच साहित्य क्र.२
१०)	**कृती -१०** चित्राचे निरीक्षण कर त्याआधारे चित्रातील गोष्टीचा शेवट काय झाला असेल असे तुला वाटते? तुझ्या शब्दात लिहा. • चित्र वाचन	—	पान नं. ४ कृती ४	 साहित्य क्र.३
११)	**कृती -११** पावसातील तू अनुभवलेल्या गमती जमती लिही.	—	पान नं. ६ कृती ६	साहित्य क्र.३

इयत्ता - तिसरी

विषय- भाषा

आठवडा –४

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती / उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
१२)	**कृती -१२** आम्ही चित्र वाचतो	———	भाग -१ ३३	———
१३)	**कृती -१३** आम्ही चित्रांवरुन गोष्ट लिहीतो • चित्र पहा गोष्ट सांगा • चित्र पहा झाडाचे उपयोग सांगा	———	भाग -२ पान नं.३१ भाग-३ पा.नं.-२७	———
१४)	**कृती -१४** खालील चित्रे पहा व चित्रातील गंमत तुमच्या शब्दांत लिहा. 	———	पान नं. १६ कृती-४	———
१५)	**कृती -१५** चित्रातील मुले एकमेकांशी काय बोलत असतील ते लिहा.	———	पान नं. २४ कृती- ८	———
१६)	**कृती -१६** चित्राचे निरीक्षण कर व तुला त्यातील कोणकोणत्या गोष्टी आवडल्या त्या विषयी लिहा. 	———	पान नं. ३३ कृती- ५	अभ्यासक्रमातील मूलभूत संकल्पानांवर आधारित संच साहित्य क्र २,३,४ वस्तू क्र ४,६,८

आठवडा -४

अ.नं.	वर्गात मुलांकडून करून घ्यावयाच्या कृती/उपक्रम	कृती		शैक्षणिक साहित्य संच नाव शैक्षणिक साहित्याचे नाव व क्रमांक
		पाठ्यपुस्तक	कृती पुस्तिका	
१७)	**कृती -१७** खाली दिलेले चित्र कोणत्या खेळाचे आहे त्या खेळाचे वर्णन लिहा उपक्रम : खालील चित्रात दिलेल्या शास्त्रज्ञांचे नाव ओळख व त्यांच्या कार्याविषयी माहिती लिहा.	———	पान नं. ५३ कृती-११ पा.नं.५५ कृती-२	मराठी व गणित अध्ययन समृद्धी कार्यक्रम संच साहित्य क्र. १२ थीम कार्ड
१८)	**कृती -१८** चित्र पाहून प्रश्नांची उत्तरे लिहा.	———	पान नं. ६३ कृती-५	———

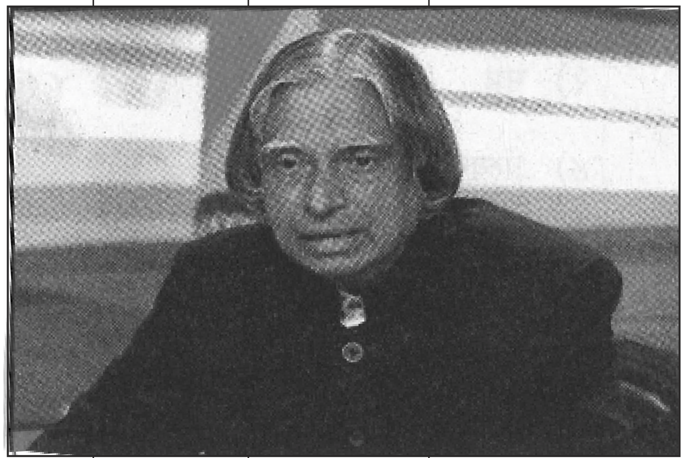

निपुण भारत अंतर्गत इयत्ता ३ रीच्या भाषा विषयाचे उद्दिष्ट लक्षात घेता दिलेल्या उद्दिष्टापर्यंत पोहचण्या आधी इ.३ रीच्या विद्यार्थ्यांना काय यायला हवे याचा विचार करुन कृतीचे टप्पे केलेले आहेत. सर्व कृती या पाठ्यपुस्तक व कार्यपुस्तिका यातीलच आहेत. दिलेल्या कृती, उपक्रम खेळ क्रमाने दिलेले आहेत. जसे-**शब्दवाचन -छोटे उतारे वाचन-छोट्या कविता वाचन-मोठे उतारे वाचन-चित्ररुप गोष्ट वाचन-बातमीवाचन-फलकवाचन- चित्रवर्णन-खेळचित्रवर्णन-चित्रांवरून गोष्ट-प्रश्नोत्तरे लेखन-चित्रांवरून गोष्ट लेखन**

या टप्प्याने सर्व कृती व उपक्रम दिलेल्या आहेत व यांच्या मदतीला शासनाने पुरवलेल्या सर्व शैक्षणिक साहित्यांच्या पेटीतील साहित्य आपल्यास उद्दिष्ट गाठण्यास मदत करेल.

इयत्ता - तिसरी **चाचणी**	आठवडा –१	**विषय- मराठी** **गुण - १०**

प्रश्न-१ खालील शब्दांचे श्रुतलेखन कर (२)

आकाश	कोपरा	स्वतः
मिरची	मैना	मंद
केर	कौलारु	

प्रश्न-२ शब्द वापरुन वाक्य तयार करुन टाका (२)

थवा -

नदी -

पान -

गर्दी -

प्रश्न-३ शब्दांचा योग्य क्रम लावून अर्थपूर्ण वाक्य तयार कर (२)

१) घरी नानाकाका शेतावरुन आले

२) उंदीर फळीवरून एक सरसावला पुढे

प्रश्न-४ उतारा वाचा (२)

राधिका मावशी घरी आली. तिने बाळासाठी खेळणी आणली. तिला बघून सर्वांना खूप आनंद झाला नंतर ती व घरातील सर्व मंडळी बागेत फिरायला गेली. तिच्यासाठी आईने गोड-गोड पदार्थ तयार केले.

प्रश्न-५ उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे सांगा (२)

प्र.१ ला बाळाच्या घरी कोण आले होते ?

प्र.२ रा घरातील सर्व मंडळी कोठे फिरायला गेली ?

प्रस्तूत पुस्तिकेत आम्ही नमूना स्वरूपात एक चाचणी देत आहेत. ती चाचणी एका आठवड्यातील करून घ्यावयाच्या कृतींवर आधारीत आहे. आपल्या वर्गातील प्रत्येक मूल शिकू शकते हा विश्वास निर्माण व्हावा म्हणून तुमच्या वर्गातील मुलांची शिकण्याची गती कमी - जास्त असू शकते. पण प्रत्येक मुलाला मला शिकल्यावर येते हा आत्मविश्वास निर्माण करण्यासाठी तुम्ही मूल निहाय ही चाचणी आठवड्याला घेवू तुमच्या वर्गातील काही विद्यार्थी आठवड्यातील सर्व कृती करत असतील तर आम्ही दिलेली चाचणी सोडवून घ्या. तुम्ही एक चाचणी नक्की घ्या.

पायाभूत संख्या साक्षरता, संख्याज्ञान
(यशोगाथा)

शाळा – जिल्हा परिषद शाळा, पिंप्राड, ता. शिंदखेडा, जि. धुळे

मुख्याध्यापिका – सौ. शर्मिला सुनिल चत्रे

उपशिक्षीका – श्रीमती भाग्यश्री कारभारी शिंदे

धुळे जिल्ह्यातील शिंदखेडा तालुक्यातील पिंप्राड या लहानशा गावातील सुंदर व उपक्रमशिल द्विशिक्षकी शाळा म्हणजे जिल्हा परिषद शाळा पिंप्राड. या शाळेच्या मुख्याध्यापिका **सौ. शर्मिला सुनिल चत्रे** व उपशिक्षिका **श्रीमती भाग्यश्री कारभारी शिदे** यांनी निपुण भारत अभियानांतर्गत प्रत्येक बालकास पायाभूत साक्षरता व संख्याज्ञान ही कौशल्ये प्राप्त व्हावीत यासाठी इ. १ ली ते ४ थी च्या ७० विद्यार्थ्यांसाठी शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये खालील उपक्रमाचे आयोजन केले.

अपेक्षित अध्ययन निष्पत्ती	राबविण्यात येणारे उपक्रम	प्राप्त अध्ययन निष्पत्ती
चित्रातील सूक्ष्म व दृश्य पैलूंचे बारकाईने निरीक्षण करणे. चित्रातील घडणाऱ्या घटना, कृती समजून घेऊन त्याचा आनंद घेणे.	**चित्रगप्पा व चित्रवाचन -** **संबोध स्पष्टीकरण -** चित्रांचे निरीक्षण, वस्तूंची नावे वदविणे **सराव -** यात्रा, बाजार, प्रसंगाची चित्रे वर्णन करणे **दृढीकरण -** चित्रामधील पात्रात होणारा संवाद सांगणे 1. https://youtu.be/558q_P7bs8U	चित्र गप्पातून मुले वर्गात **बोलकी** झाली
पूर्वानुभव व माहितीच्या आधारे अंदाज करणे	**संबोध स्पष्टीकरण - चित्रकाडी -** खालील चित्रांची नावे वाचणे **सराव -** चित्र व शब्द यांच्या जोड्या लावणे **दृढीकरण -** चित्रावरून शब्दकोडे पूर्ण करणे 1. https://youtu.be/7ztEmrKiFkA	चित्रे पाहून शब्द ओळखतात अक्षर वाचन येण्या अगोदरही चित्रावरून शब्द वाचण्याचा प्रयत्न करतात.
वर्णमालेतील अक्षरे व ध्वनी ओळखणे	**अक्षर ओळख / वाचनगट** **संबोध स्पष्टीकरण -** वाचन गटातील एकेका अक्षरासाठी वस्तू/चित्रे दाखविणे **सराव -** शब्दात अक्षरे शोधणे गोल करणे, वर्गातील वस्तू सांगणे **दृढीकरण -** घरातील, परिसरातील त्या अक्षरावरून येणाऱ्या वस्तूंची नावे, यादी तयार करणे.	वर्णमालेतील अक्षरांचे वाचन करताना ध्वनी ओळखतात.
स्वयंपद्धतीने / स्वयंनियंत्रित लेखन करणे	**अक्षर लेखन -** **संबोध स्पष्टीकरण -** रांगोळी मातीवर अक्षरे गिरविणे **सराव -** परिसरात खडे, मणी, बियांच्या मदतीने अक्षर तयार करणे **दृढीकरण -** प्रत्यक्ष दुरेघीतील लेखन करणे	अक्षरांचे वळणदारपणे लेखन करतात.
ऐकलेल्या/मनातील गोष्टी चित्रे, शब्द वाक्यांद्वारे लिखीत स्वरूपात अभिव्यक्त करणे	**शब्द तयार करणे / शब्द साखळी -** **संबोध स्पष्टीकरण -** अक्षरकार्डावरून/जोडून शब्द तयार करणे **सराव -** शेवटच्या अक्षरावरून शब्द साखळी तयार करणे. **दृढीकरण -** शब्द जोडून अर्थपूर्ण वाक्य तयार करणे. 1. https://youtu.be/NdiZuHbKkY	शब्द तयार करून वाक्य बनवितात.
आपल्या स्तरानुसार आवडीनुसार, कथा कवितांचे वाचन करून आनंद घेणे	**वाचनपाठ / सहभागी वाचन** **संबोध स्पष्टीकरण -** वाचनपाठातील मजकूर/उताऱ्याचे वाचन करणे **सराव -** चित्रकथा त्यातील संवादाचे वाचन करणे **दृढीकरण -** ग्रंथालयातील छोट्या छोट्या गोष्टींचे वाचन करणे	छोटे उतारे/कथा वाचन करतात. गोष्टींचे पुस्तके वाचण्याचा आनंद घेतात.

विषय – गणित	उपक्रम तपशील	इ. १ ली व २ री जोडवर्ग
अपेक्षित अध्ययन निष्पत्ती	**राबविण्यात येणारे उपक्रम**	**प्राप्त अध्ययन निष्पत्ती**
वस्तूंच्या, चित्रांच्या सहाय्याने २० पर्यंत संख्या मोजणे	**अंक ओळख -** **संबोध स्पष्टीकरण -** गाणे, बोट, वस्तू, चित्र, भाषा वापरून ओळख करणे **सराव -** कृती (टाळ्या, उड्या) करून अंक ओळख, मणी, वस्तू मोजणे **दृढीकरण -** घरातील विविध वस्तू मोजून अंक सांगणे (वर्ग, परिसरातील) 1. https://youtu.be/Wuv6SOsUuDo	वस्तू चित्रे मोजतात सांगितलेल्या संख्येइतके वस्तू दाखवितात.
९९ पर्यंतच्या संख्या ओळखणे/ लिहिणे, वाचन करणे, दशकाची ओळख होणे	**दशक ओळख -** **संबोध स्पष्टीकरण -** माती, मणी, काड्यांचे दशक गट करणे **सराव -** गणित पेटीतील साहित्य वापरून दशक तयार करणे **दृढीकरण -** परिसरातील पाने, बिया, खडे यांचे दशक गठ्ठे बनविणे 1. https://youtu.be/r_lurjKv6js	९९ पर्यंतच्या संख्यांचे वाचन लेखन करतात.
दैनंदिन जीवनातील बेरजेवर आधारित प्रश्न सोडविता येणे	**बेरीज -** **संबोध स्पष्टीकरण -** बेरजेची गोष्ट तयार करून वस्तू, चित्रांच्या मदतीने बेरीज संबोध समजावणे. **सराव -** वस्तू/चित्रे वापरून प्रत्यक्ष बेरीज क्रिया सराव करणे 1. https://youtu.be/7YHtx17jvu8 2. https://youtu.be/ux3KAGO4NPs	बेरजेची उदाहरणे सोडवितात.
दैनंदिन जीवनातील वजाबाकीचे प्रश्न सोडविणे	**वजाबाकी -** **संबोध स्पष्टीकरण -** वस्तू/चित्रांच्या मदतीने गोष्टरूपात वजाबाकी करणे. **सराव -** वस्तू/संख्या कार्ड वापरून मांडणी करून सोडविणे **दृढीकरण -** प्रत्यक्ष व्यवहारातील उदाहरण सोडविणे. नाणी, नोटा वापरणे	दैनंदिन व्यवहारात वजाबाकी करून प्रश्न सोडवितात.
समान तसेच वेगवेगळ्या नाणी, नोटा वापरून रुपये १०० पर्यंत रक्कम तयार करणे.	**गणित गप्पा / बाजार -** **संबोध स्पष्टीकरण -** प्रत्यक्ष नाणी, नोटा दाखवून ओळख करून घेणे. **सराव -** वर्गात बाजार/टॉय स्टेशन उभे करून विद्यार्थ्यांना व्यवहार करण्याची संधी देणे. **दृढीकरण -** पालकांसोबत बाजार करतांना दुकानावरील व्यवहाराची संधी उपलब्ध करून देणे.	व्यवहारात नाणी, नोटा वापरता येतात.

अपेक्षित अध्ययन निष्पत्ती	राबविण्यात येणारे उपक्रम	प्राप्त अध्ययन निष्पत्ती
त्रिमितीय, द्विमिती आकार ओळखणे	**घनाकृती आकार -** **संबोध स्पष्टीकरण -** आकाराची ओळख, वस्तूंचे आकारानुसार वर्गीकरण करणे. **सराव -** वर्गातील/पेटीतील वस्तूंचे आकार सांगणे, वस्तूंची यादी करणे. **दृढीकरण -** परिसरातील, घरातील घनाकृती आकार शोधणे / ओळखणे.	गुणधर्म वैशिष्ट्यावरून आकार ओळखतात.
आकृतीबंधाचे निरीक्षण करणे निर्मिती करणे	**आकृतीबंध -** **संबोध स्पष्टीकरण -** दिलेल्या आकृतीबंधाचे निरीक्षण करणे/ पूर्ण करणे. **सराव -** परिसरातील, घरातील आकृतीबंध शोधणे **दृढीकरण -** चित्रे, वस्तू वापरून आकृतीबंध तयार करणे.	आकार, वस्तू, संख्येमधील आकृतीबंध ओळखतो, पूर्ण करतो.

इ. १ ली व २ रीच्या जोडवर्गात वरील उपक्रम घेतांना विद्यार्थी त्यांच्या स्तरानुसार, आवडीनुसार सक्रिय सहभाग घेतात. इ. १ लीची मुलेही चांगल्या पद्धतीने कथा वाचनाचा आनंद घेतात.

सदर उपक्रमांचा क्रम हा मुलांच्या वयोगटाला अनुसरून तसेच सर्व मुले बोलके आणि शिकती व्हावी यासाठी गप्पांच्या माध्यमातून सुरुवात करून चित्रे अक्षरे, शब्द, वाक्य, उतारे कथा आणि शेवटी सहभागी वाचनापर्यंत नेणे असा आहे. या पद्धतीने जोडवर्गातील सर्वच मुले ही पायाभूत साक्षरतेची कौशल्ये प्राप्त मरतील. हेच उद्दीष्ट ठेवून उपक्रमांचे आयोजन यशस्वीपणे केले.

इयत्ता ३ री व ४ थीच्या जोडवर्गातील विद्यार्थी निपुण भारत अभियान अंतर्गत संख्या साक्षरता हे कौशल्ये कृती उपक्रमातून प्राप्त करत आहेत. इयत्ता ३ रीचे विद्यार्थी चार अंकी संख्यांचे वाचन करून त्यावरील क्रिया अचूक करतात. यासाठी गणित पेटीतील साहित्य, परिसरातील, वर्गातील गणिती साहित्य व दैनंदिन व्यवहारातील कृती तसेच विविध गणित खेळांच्या माध्यमातून संख्या साक्षरतेचे उद्दिष्ट पूर्ण होत आहे..

पायाभूत साक्षरता व संख्याज्ञान उपक्रम यशस्वीता

अ.क्र.	इयत्ता	पट	अपेक्षित अध्ययन निष्पत्ती प्राप्त विद्यार्थी
१	पहिली	२०	२०
२	दुसरी	१९	१९
३	तिसरी	१५	१४
४	चौथी	१६	१५

माझे पान माझ्या नोंदी

माझे पान माझ्या नोंदी

MONKEY